Контрольный экземпляр

ИРАЗЕ, МАЬРША ДАХАЛДА ШО!

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 7 МАРТ, 1987 ШУ. ★ № 29 (7375). ★ Мах 3 кеп.

Кхоана — 8 Март — Дунен халкъашта юкъера кхалнаьха ди

КПСС ЦК ПОЛИТБЮРО

КПСС ЦК Политбюрос 5 марта хиннача заседане дийцар юрта боахама механизаци яр тоадара кхы тІа де дезарех дола дош сихделга. КПСС ЦК-ая СССР Министрий Советен соцам тІа йоагІ - йоагІача министерстван ведомстван цу дешах лаьца теркам тІабохийт юртбоахама производствана механизаци яра программа кхоачашъелга цІенхаштта тІехьадусаш хилара, конструкцеш хьаяра болх сихбаран керда юртабоахама техника дукхагІеи дикагІеи арахецаран дІахо де дезараш белгалдаьхад.

Юртбоахама машиностроене производственни низаш дІахо а дегІадоаладе, къахьегам дикагІа вІаштІехьбаккха, балха сменность лакхъе, конструкторски Іилмани организацей база чІоагІъе, прогрессивни материалаши комплектующи оатхалаши пайда баргболаш балха юкъе кхахьа лаьрхІад. Зональни тайпара болх бергбола специализированни юртбоахама техника арахецара юкъеззай СССР Госагропрома предприятеш. Партийнин пачхахьалкхени органашта тІадиллад мехка агропромышленни комплекс хІанзарча тешшамерча техникаца бокъонца Іалашъяра хьаддан ший ханнахьеи оттаяь заданеш кхоачашъяра бола организаторски политически болх дІахо а тоабе.

Парте XXVII съезда установкашка хьежжа, Политбюрос могайир советски общественни органий аппарата бехктокхамерча болхлошта аттестаци яра йолча порядка предложенеш, из хила еза кадрай балхах коллективни мах бара йола Іоткъамера форма, цар балха говзал дегІаахара бола хоадам, шоашта тІадилла гІулакх кхоачашдара бола бехктокхам лакхбелга, аппарата балха культура айелга. Из чакхъяккха еза цІенхаштта, принципиальности объективности йолаш, наха гуччахьа, бокъонца законаша яххача тайпара. Аттестацех йолча хетаргахьа оттаьча положене белгалъяьча аттестационни комиссеша къоастаду болхло мегаргва е мегаргвац ший моттиге, хІьта цун политически, гІулакхийн, оамалийн оагІонаш белгалйоах, лакхерча кулгалдеча органашка шоашта нийса хетар дІаоал.

Кхыча мехкий туризмах йола СССР Паччахьалкхен комитет массе а оагІорахьа боахама расчете оттаяра, цун валютни самоокупаемость, ше шийна финансировани хилийтара йола правительства предложенеш могаяьй. СССР Госкоминтуриста болх тоабара, кхыча мехкашкарчеи советскии наха туристски хьакъехьа эшараш дизза кхоачашдара, цу юкъера кхоачамбоацараш дІадахара хаьдда дола организационнии экономически де дезараш белгалдаьхад. Цу гІулакхаша таро хулийтаргъя кхыча мехкий а туризма сфере болх тоабе, хІанзарча хано дІадехаша тайпара цун боарам лакхбе.

Политбюрос ладийгІар М. С. Горбачева баьча Итальянски Республика сената председателца А. Фанфанецеи Итале арахьарча гІулакхий министрца Дж. Андреоттецеи вІашагІкхетарах болча хоамага. Белгалдаьккхар, европейскии дуненхалкъийн кхерамзленах дола укхаза дІа-юха дийца чулоацам бола дешаш Малхбоале-Малхбузе юкъе политически гІулакх айдара, халкъашта юкъера хьал тоадара наькъаш лахара бокъкха лоархІам болаш долга.

Официальни визитагІа Советски Союзе вена хиннача Исланде Премьер - Министрца С. Херманссонаца советски кулгалхоша даь къамаьлаш дийцад. Белгалдаьккхад, халкъашта юкъера кхерамзлен сатеми чІоагІбарца, герз хьаделга юхатохарца машар лоаттабара йоккхача а зІамигача а паччахьалкхенашца цхьана дакъа лаца дезилга шинна а оагІоно къоабалдеш хилар.

Политбюрос могайир М. С. Горбачева Аргентина Коммунистически парте Генеральни секретараца А. Фаваца даьча къамаьла итогаш. Раьза хинна белгалдаьккхад дунен хІанзарча хьала гІулакхаш цхьа уйла йолаш КПСС-ои КПА-и тІаэцилга, дуненхалкъий коммунистически болхлойн болама гІулакхаш кхетадаран чакхдахаран гІо де шоаш кийча болга, хІанзарча хано яххача тайпара цхьатарарча бокъонех вІашагІбетталулга, вежарий партеша вІаший бувзамаш леладелга, коммунисташа герз доаца машар оттабара, адамаш дахара къовсам лоаттабеча кхыча низаца бувзам леладелга. Дийцад, шинна а партена эшаш дола массаза а леладу новкъостий бувзамаш дІахо а дІадахьара КПСС-и КПА-и кийча йолга.

КПСС делегаци Португале яхарах йолча Н. Н. Слюнькова информацега ла а дийгІа, Политбюрос раьза хинна белгалдаьккхар машари, демократии, социальни прогресси бахьан лоаттабеча къовсама кардинальни дешаех КПСС-и ПКП-и цхьатарра уйлаш йолаш йолга. Португальски халкъо даьха демократически толамаш лорадара Португальски компарте лоаттабеча къовсамца КПСС массаза а мутІахьа йолга белгалдаьккхар.

КПСС ЦК Политбюро иштта дийцар кхы цхьадола экономически гІишлошъяра, организационно-политически идеологически балха дешаш, цул совгІа кхыча мехкашца бувзамаш леладара гІулакхаш.

Саги цун гІулакхаши

ШОЗЗА ДУКХАГІА

Малгобекски района «Алханчуртский» совхоза комсомольско - кагирхой ферма коллектива собрани йолаш, МТФ бригадира С. Молороева аьлар:

— ДІадахача шера массарел дикагІа болх баьб доярквс Гачаева Амината. Цо хІара кхоабача Іаттагара 4263 килограмм шура яьккхай. Района дояркашта юкъе йоаржаяьча социалистически яхье шоллагІа я из, М. Горьке цІерагІча совхоза дикагІйолча доярка на Евлоева Либихана тІехьа.

— Изза къахьегамхо я-кх, — аьлар цхьанне залера. — ХІара шера лакхагІа хулаш йоагІа цун говзал.

Иразе детталора Амината дог уж дІайха дешаш хьахозаш. Балха енача 1982 шера вІалла дага а дацар цунна иштта лакха хьокхамаш долаш шийна болх булургба, аьнна. Духьала айттар йоккха йоацача ший къахьегама биографецара цхьа ди санна сиха дІадаха шераш, деррига а шоай вахар атта йоацача хьайбаш леладерий профессена дІаденна да ГІайтаки нана Халисати.

— Тха-м тхоай, дезала совет а яр цу хана, — яхаш дувц А. Гачаевас. — Аз даьген наьнаген ца дувцаш хІама дисацар. Мел шура яьккхай, доакъар мишта диллад, дояркашта юкъерча социалистически яхье малагІча моттиге я, хьалха е тІехьа я нешал Исратова Яцел.

— Хьога ладийгІача, — елалора нана, — сай къонал дагайох сона. ЗІамига йолча хана Іомадаьр кхерий тІа даь йоазув санна да оал. Цудухьа хІанзле а Іомалелахь хьинар ца кходеш къахьега. ТІаккха яха а аттагІа хургда хьона, яхье толам а боаккхаргба Іа.

Уж дешаш духхьал зІамагІйолча йоІа доагІаш дацар, цар маІан дика кхетадора Амината йижараша Аьсета, Маккас, вошас Абдул-Вахьида. Уж а бар ферме болх беш.

КІоаргга дег чу бижар А. Гачаевайна наьна хьехам. Цо йигар из бокхача толамга — шийтталагІча пятилетка хьалхарча шера планаш 203 процент кхоачашйир къонача доярка.

Цхьабакъда, вахар цхьан моттиге латтац. ХІара дийнахьа къахьегама овсарле лакхъеш къахьегар дІадехьцо. КІеззига мелвеннар, сецар тІехьавус. Цу лазара цхьа дарба мара дац — цахаддаш кхычарца яхье ювлаш болх бар. Аминат-м из ца дича а ялац. Цун рекордни хьокхамал дукха тІехьа ца бусаш къахьегаш ба фермера дояркаш Я. Исратова, Т. Юсупова, Б. Хутиева, Г. Албакова, кхыбараш. Къона бале а, дукха ховши опыт йолаши ба уж. Цар хьинаро бокъо еннай «Алханчуртский» совхоза коллективана шийтталагІча пятилетка хьайбай продукци яккхара план диъ шера кхоачашъяра тІехьа къовсам лоаттабе.

Амината дика хов фермерча хІара болхлочо фу ду, цо мишта къахьег. Массехк шу да из комсомольско-кагирхой коллектива групкомсорг йола. Цудухьа боккха теркам тІабохийт йоІо кхетам балара болх чакхбаккхара, пайда эцанза йола резерваш гучаяхара. ТІаккха уж дукха а я — хьайбай йоакхо еча, царна доакъар дуллача, уж лазарех лорадеча. Бехктокхаме хилар, дІадоладаьр чакхдаккхар — уж я цун оамала керттера белгалонаш.

ДукхагІйолча хана сахилале кхоач А. Гачаева ферме. Цу хана хаьхо веце, кхы саг хилац укхаза. БІарг локх хІара Іаттага, хьайнашка, де дезар, сих ца луш хьаду. Цох хьахул шура тІакхетар, план тІехккхоачашъяр.

— Сона хетачох, — йоах Амината, — Іалаьмате нийса белгалдаьккхар КПСС ЦК январски (1987 ш.) Пленуме хІара къахьегамхо ше болх беча моттиге да а арахецача продукцех дог лазаш а хила везилга. Уж дешаш да хІанз шерра ювцаш йолча ВЛКСМ Устава проекта тІа. ХІанз Ленински комсомола XX съездага вай кийчо еш долча хана из керттера хила деза.

А. Гачаевай 22 шу мара дац. Дукха ха яц из болх бе йолаенна а. Цхьабакъда, вахара никъ, граждански позици цун нийса хилар гуш да.

З. СОЛТУКИЕВА.

ЕРРИГСОЮЗНИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЯХЬЕ КОТАЛО ЯЬККХАРАШ

КПСС Центральни Комитет, СССР Министрий Совет, Ерригсоюзни Профессиональни Союзий Центральни Совет, ВЛКСМ Центральни Комитет СССР 1986 ш. социальнии экономически дегІаккхувлара Паччахьалкхен план толаме кхоачашъяра тІехьа йоаржаяьча Ерригсоюзни социалистически яхьа итогашка хьежар, котало яьхараш а лаьрхІа КПСС ЦК-а, СССР Министрий Совета, ВЦСПС-а, ВЛКСМ ЦК-а карара кара тела ЦІе байракхаш елар:

Нохч-ГІалгІай АССР-е гІолла

КПСС ЦК-а, СССР Министрий Совета, ВЦСПС-а, ВЛКСМ ЦК-а карара кара тела ЦІе байракх еннай

1. Ножай-Юртовски района.

КПСС ЦК-а, СССР Министрий Совета, ВЦСПС-а, ВЛКСМ ЦК-с коллектив СССР ВДНХ Ерригсоюзни сийлен Улга тІа а йоаккхаш, карара кара тела ЦІе байракх еннай

2. «Озерный» яхача совхоза, Надтеречни район.

КПСС ЦК-а, СССР Министрий Совета, БЦСПС-а, ВЛКСМ ЦК-а карара кара тела ЦІе байракх еннай

3. «Джалка» яхача совхоза, Шалински район.

БІАЬСТАН БАЛХАШ ДІАДОЛАДАЬД

Іан шелал дІа а яьнна дІайха денош аха даьлча бІаьстан балхаш дІадоладаьд Шелковской района «Путь к коммунизму» яхача колхоза механизатораша.

Иилъ мехотряд я цига доакъар, ялат, фуна лаьрхІа йола люцерна хьалкхееш. ДІадахача шера къаьстта боккха толам баьккхаб № 4 йолча мехотрядерча механизатораша. ПланагІа даккха доагІар 100 тонн долаш 195 тонн люцерна ги давккхад цар.

Укх шера массе а тайпа культураш дика хьувкъаяра цІенхаштта оарцагІбаьннаб механизатораш. Агротехнически эггара дикагІча деношка 1433 гектара тІарчка болча ялатийна минеральни удобренеш тайса подкормка яьй, гина лаьрхІа 210 гектар люцерна дІайийнай, 311 гектар хулачоа культиваци яьккхай. Кхы тІа массехк бІаь гектар йолчоа дискаши макхаши даьхад.

Иоакхо ю цига доакъара лаьрхІа йола люцерна хьалкхеяра а. ТІоадал Іоаяра а оасар тІа ца далийтара а хІанзле 720 гектар хулачоа макхаш даьхад. Лоацца аьлча, шоай низ дІакхоачарду колхозхоша сихен дикеи бІаьстан балхаш чакхдахара.

Мехотрядашта юкъе яьржача яхье хьинарегІа къахьег Дачник Сергейси Ефимов Виталеи кулгалдечар.

Ялатеи доакъареи культураш хьалкхееш кхо мехотряд я Грозненски района Ленина цІерагІча колхозе болх беш.

Іан замалахьа лаьттано Іоаьлча тІоадалах ма могга пайда эцара, хІа аьнна лоадеша дІадоаллаше а кхашкара балхаш дІадоладаьд колхоза механизатораша укх шера а. Царех цхьабараш макхаш доахаш боахк, шоллагІбараш — культиваци а йоаккхаш лаьтташ тоадеш, кхоалагІбараш — сеялкашца культураш дІаювш.

Лоацпача юкъа еррига культураш дІайийна яхара ден сердалонагІа болх бу цар. Иоакхо яьй тракторашта кхай тІа доагорца заправка яра, царна технически гІулакх дергдола специалисташ хилийтара, механизаторашта бІайха кхача лоаттабара.

Хьалхарча шин-кхаь дийнахьа тІоадал Іоаеш 1080 гектара тІа макхаш даьхад, 513 гектар хула кхаш культиваци а яьккха тоадаь Іодахкад, массехк бІаь гектара тІа вІашагІъэбаь кени горохи, кхы тайпеи культураш дІайийнай механизатораша.

Царна юкъе яьржача социалистически яхье овсарле лакха йолаши шоаш хьадер дика деши болх бу Борщев Николая, Дамаев Маце, Драздеико Владимира, Чапанов Абомуслима, Василенко Николая, Калиев Салмана, кхыбараша.

С. СУРХОЕВ.

ХЬАЖКІИЙ ИНСТИТУТ ХЬАЯЬЙ

НАЛЬЧИК. Российски Федераце агропромышленни комплекса Іилман базе тахан керда тохкама учреждени хьахиннай, Черсий-Балкхаройчене Ерригроссийски хьажкІий Іилма-тохкама институт вІашагІъеллай. Института программе — хьажкІий лакха хьувкъам луча гибридий селекци, цу культура ги овлангара тоадар. НИИ производственни база хинна дІаэттад автономни республика хьалха латта хьажкІаш хьалкхеяю боахамаш.

(ТАСС).

ОЗИЕВ Салман

СОВЕТСКИ КХАЛНАХАГА

Конституце хьайна енна
Бокъо сийдеш лелае.
Укх дунен тІа яц хьо санна
Цхьаккха кхалсаг иразе.

Вахарцара хоза мел дар
Хьоца дувзаденна да.
Дешар, говзал, балха хьинар
Доакъашхо хьо йолаш да.

Халкъа боахам хьал мел беча
Доккхий толамаш Іа доах.
Балха яхье мел яьннача
Іа сийленца хьалхле йоах.

Сага лу Іа ираз, безам,
Дега йІовхал, гІозале.
Хоза вахар, керда дезал.
Беркат дола тІехьале.

Хьо ца хилча сага вахар
Яьхха, чамза, шийла хул.
Цудухь да из халкъо яхар:
«Кхалсаг йолча ираз хул».

Юстардоахаш «духьле»,
«довкъаш»,
ТІератоссаш «Іадат»,
«кхел»,
Парте хьехаш болча новкъа
Даим хьалха болар де!

Продукци — тешшамеи дикеи

Республике вІашагІ а елла болх беш я 1986 — 1990 шерашта лаьрхІа йола «Дикала программа». Цунга хьежжа Нохч-ГІалгІайчен предприятеша шийтталагІча пятилетке дикала лакхача категорегІа йола продукци шозза дукхагІа арахеца, 150 тайпа изделештеи продукташтеи сийлен Знак ялийта хьажа беза.

Из программа кхоачаш мишта ю хьожаш анализ йир КПСС областной комитете хиннача совещане. Цига белгалдаьккхар, цхьайолча предприятешка изделей эксплуатационни тешам, конструкторски решенеш, тІера сибат тоадеш цІенхаштта балхаш делга. Масала, «Оргтехника» яхача объединене аттестаци е йоагІача продукцех 53,8 процента лакхера категори еннай. Из лаьрхІа хиннача 5,9 процент дукхагІа я. Паччахьалкхен дикала Знак а йолаш продукци арахецара план тІехкхоачашъяьй Нохч-ГІалгІай цементни завода, иштта цхьайолча предприятеша.

Цхьабакъда республика бІарчча хьайийцача таханарча дийнахьа «Дикала программагІа» белгалдаьча доазошка кхаьчаяц. ТІехьаюс «Грознефтеоргсинтез» объединени, «Красный молот», ГІ. Ахриева цІерагІа «Электроинструмент» заводаш санна йола йоккхий производстваш. Уж санна яраш кхы а я.

Продукце дикал тоаяра балхах лаьца совещане отчеташ йир швейни объединене генеральни директора А. П. Кастарновас, «Электроинструмент» завода директора Х. С. Тамасханова, «Грознефтеоргсинтез» объединене керттерча инженера В. И. Гречкос.

Предприятейи организацейи кулгалхошта хьалхадаьккхад КПСС ЦК январски (1987 ш.) Пленуме М. С. Горбачева яь «дикка дукхагІйолча продукце дикал хІанзарча дІадехарашка хьежжа яц...» критически замечани теркал а еш цу доккхача, лоархІамеча гІулакхага чІоагІа теркам тІабахийта хьажа везилга.

Совещане балха дакъа а лаьцар, къамаьл а дир КПСС Нохч-ГІалгІай обкома секретара Е. В. Тумсоева.

БАРКАЛ ШОАНА, ХЬАМСАРА КХАЛНАХ!

Къонача тIехьенна-кIоаргга знанеш, идейни чIоагIал

НАНАЛ—КХАЛСАГА ИРАЗ

Сийлахь - бокхкача Октябра котдийннарех керттера цхьа дика да вай мехкарча кхалнаьха бокъонаш маIача наьха яращца цхьатарра хургйолаш вIаши нийсъяр. «Кхалсаго деча новкъосталца, цун уйла-нигат а сакхетам а дакха хиларца мара чIоагIде йиш яц керда общество хьалъелга» яьхад вай сийлахьча баьчча В. И. Ленина. Цун цIаккха доввргдоаца васкеташ кхоачащдеш йоккхий бокъонаш еннай Советски Iаьдало кхалнаха, мехка экономически а, политически а, культурни а вахаре хьинарегIа цар дакъа лоацаргдола мероприятеш белгалъяьхай парте, цар бокъонаши декхараши чIоагIдаьд СССР Конституцё тIа, уж лорадеш дола статьяш белгал а йоахаш.

Тахан шийна дезаденна гIулакх каралаца, деша, Iилман тохкамаш деча, общественни вахаре, производстве, къоначa тIехьенна кхетам луча, наха дарба деча хьинаре дакъа лаца йиш йолаш я хIара советски кхалсаг, моллагIча къаман из хиларах бе-башха а доацаш. Социальни нийсхон хьале бах уж советски мехка вежарашхарча бокхкача дезале.

Юрта боахаме, промышленносте, культурни а унахцIенон а, гIулакхаш деча сфере хетаргахьа цхьа моттиг корорггьяц тахан кхалнах боацаш. Цунах дола тешал деш да са сай вахар а.

Дукха ха йоаццаш газета подшивкага хьожаш дагIаш бIарг тIаэттар тха ноябрь бетта хиннача партийни актива собранера яьча отчета, къастта цига къамаьл деш «Новосельский» совхоза бригадира, нанас-турпалхочо, Къахьегама ЦIеча Байракха ордена кавалера, «НохчГIалгIай АССР заслуженни бешамашкомсаш лелаечо» М. А. Масаевас аьннача дешашта. ВанагIа ма тара да-кх тха шинне а вахар-лелар, къахьегама никъ, лайна халонаш, аьнна хийтар сона сай воIо уж материалаш Iойийшача. Дунха уйлаш чуессар са керта чу, кинога хьожаш санна чакхдаьлар сона хьалхашка гIолла са деррига вахар.

Ши шу мара йоккхагIа яц со Масаевайл, цудухьа дика кхетаду аз цу хьинар долча кхалсага дувцар. Тха дезал а хиннаб боккха — са бархI вешехи ворхI йишехи цхьа воша мара юкъера ца воалаш, дийна, могаш-маьрша болаш ба вожаш. Цар хIаране шо-шоай а ба бокхий дезалаш. Хетаргахьа йоккхача столове зал дIалоацаргъяр тхоай дезалашца цхьана са беррига йижарий-вежарий вIашагIкхийтача. Са сай бераш а цар массане дараш а тахан дешаш а дийша баьнна а ба, цхьабараша вузаши техникумаши йоахаш. ХIара тха дезале тахан мел эшаш дар Iалашдаь да, наьхачул вIалла эшашагIа доацаш. Деша книжкаш, хьажа телевизораш, ладувгIа радиоприемникаш, магнитофонаш я тха берий, тIадувхара-кога дувхара эсала бац.

Се дага мел йоагIача хана къахьегаш хьаенай со. Деша вIалла а вIаштIехьдаьннадац, хIана аьлча тхо ялхайтта бер зIамига долча хана 1944 шера аьхки да-нана кхелхар тха, цудухьа хьал мел кхувр балха ухар са вежарий а йижарий а. Хала ха яр тха берала кхаьчар. ХIаназа мара йистебаьннабацар тIом, карточни системагIа бахар нах.

Гурахьа ялат чуэцача хана оахоша канаш гулдаь, Iай лаьттара хьа а йоахаш гIораяь, мерза коартолаш йиа дагадоагIа сона, доахана кхош а гулдеш хьаьча кизякашца йоагальча тхоай пийшко тийса кIур, цун хьадж хIанз а йицъяланза я. Хала, Iалаьмате хала хиннад са а са ханарча кхелетарий а берал.

Вайнаьха традици ма йий дезале дукха бераш хулаш. Ази са мара Бунхочун Дауден хьалкхедеш да нйс бер — виъ воIи пхи йоIи. ХIаране шиӣ моттиг дIалаьцай вахаре. ВоккхагIвола воI Ломiаьла итт класс а яьккха Кирова цIерагIча колхозе трактористалла болх беш вола кхоалагIа шу да. Юкъера дешар дийша баьнначул тIехьагIа, тхо хьалхагIа даьххача Кокчетаве хьал а баха, къахьегаш ба Бай-Iаьлев Абон. ЙоккхагIйолча Iайшета а дика аьттув баьннаб дешара. Товароведа професси Iомаеш шин шера Москве дийшад цо, хIанз шиӣ мараца Душанбе яхаш а почта начальник йолаш болх беш а я. БархI шера дийшачул тIехьагIа шин шера Назранерча кирпишк еча заводе болх а баь маьре яха Хьулимат хIанз Галашка яхаш я, хIаьта ПаьтIамата Карабулакерча лесхозе болх бу кхоалагIа шу доладеннад. Мадина, Мухьмад, Лида школе дешаш ба хIанз а.

Йоккхий ю со тахан сай бераш вахаре дIатарденна хиларах, хIаране ши-шиӣ моттиг дIалаьца хиларах, харцахьа боацаш, наьха наIалт тIа ца дахьаш уж хьалкхувш хиларах. Уж ишта дика хьалкхера бахьан да, сога хаьттача, уж ханнахьа къахьегама коллективашка кхачар. Эхь-эздел, сабар, лакха сакхетам болаш, воккхагIчун сий де ховш, бехктохкам лакха а болаш, шоай декхараш кхоачашдеш уж хилара оамалаш царна Iомаяьӣ эггара хьалха тха тхоай дезале, цул тIехьагIа царца цхьана къахьийгача наха.

Йlаьхий я са вахара а къахьегама а стаж. Укх шера 50 шу дуз са, 15-ча мае пенсе а йода. Цу юкъа 35 шера болх беш хиннай со тайп-тайпарча моттигашка. Шера гектарница йолаш, цул тIехьагIа кхойтта шера вIашттIа колхозе болх баьб дояркалла. Дукхаза белгалбаьхаб са къахьегам маьхерча совгIаташца, премешца, сийлен грамоташца. Сай бераша каст-каста новкъостал а деш, хIара кхоабеча Iаттагара планал совгIа 400 килограмм шура йоаккхар аз шера. Из бахьан долаш сона делар Iасилги 300 сом ахчан премни. ЧIоагIа дукха безар сона сай болх, бакъда, кулгаш лаза даьлар, лораша магийтанзар дIахо цига къахьега. Цигара яьнна укх Карабулакски химреагентий заводе грузчиналла балха а ена, апрель бетта 7 шу дуз аз укхаза къахьега. Сай балха а сайца цхьана къахьегача наха а геттара раьза а я со. Тха участке болх беча тайп-тайпарча къамий кхалнаьха а санна, хIаьта соца цхьана ба эрсий, эрмалой, нохчий, гIалгIай, татараш, кхыбараш, ерригa бокъонаш йолаш я со а. ХIаьта эггара са доккхагIа дола ираз — дуккхача, дикача берий нана со хилар, хIана аьлча кхалсаг я керда саг хьаккхоллар, цунна духхьашхара кхетам лур, цох обществана пайдане вола къахьегамхо, специалист, Iилманхо хьавер. Цудухьа дег тIара даькъала бувца лов сона мехка беррига кхалнах таханарча сийрдача дезача цIейца.

Ш. МАРЗАГАНОВА,
Карабулакски химреагентий завода болхло.

ЕВЛОЕВ Микаил

ЗАМАН КХАЛНАХ

Морхаш йоаца, цIена сигленаш,
Уж дошо зIенараш маьлха.
Вай лаьттарча ираза денош,
Аз лу вай заман кхалнаха!
Укх вай Даьхен доазоний хозал,
Даьхен рузкъа — кхелла наха.
Безамо тела — дега гIозал,
Аз лу вай заман кхалнаха!

Къона, ховха дог хьеста безам,
БIаьстен — вай бIарг хьеста зизаш.
Вахара морзо, машар, тешам,
Аз лу шоана ловцаш доахаш.

Вай духдувлача шовдай цIенал,
Иразо мел кхеллар даха.
Цу бус лепача седкъий хозал,
Аз лу вай заман кхалнаха!

Дунен хоза вахар вайна гу,
Дезал кхебу — баха, хьесташ.
Аз стихаш шоана совгIата лу,
Тха ноаной, йижарий, истий!

Дега мел латтар — телаш морзо,
Йиш мелйоацараш, ахдаха.
Лаьтта мелдар — кхелла иразо,
Аз совгIата лу, вай кхалнаха!

Дицлургдоаца денош

Из дар 1965 шера. Москве болх беш яр Российски Федераце яздархой кхоалагIа съезд. Цун президиуме багIар Ахматова яха тайпан цIераш йола ши кхалсаг — ши поэтесса. Царех цаI яр дерригача дунен тIа цIи хеза йола Ахматова Анна, хIаьта шоллагIъяр — Нохч-ГIалгIай поэтесса Ахматова Раиса Солтамурадовна.

Из ха дагалувцаш Раиса Солтамурадовнас дувц:

— Из вIашагIкхетар цIаккха дицлургдац сона. Дукха кхыбола къона а къаьна а поэташ, яздархой санна гаьннара цунга хьожаш, цунах хьоагаш со ягIаш, цхьанне тIа а вена, сов гIадъяха а цецъяьнна а цу хана, из сайна хьатIавенар малавар дагадагIац сона, аьлар: хьо йовза дагайолаш, ше йолча хьех хьо Ахматова Аннас. Со шийна дIатIаяхача, хьал а гIетта, тоIIаь со мархIа а елла цо аьлар: хьо йовза а хьоца хьоашал тоха а дагайолаш со лела дукха ха я. Вай шинне лелаеш йола тайпан цIераш АхматовгIар йолга хинна Iац из. Аз дийшад хьа тIеххьара поэтически сборник. Бокъонца йола стихаш дукха я цу тIа. Iалаьмате дика язду Iа ца буаш бисача кхалнаьха безамах. Ишта дика хет сона хьа патриотически стихаш а. Ишта болх бе дIахо а аьттув хилба хьа!

Ахматова Аннас дийцар Раяйна Лондонерча Оксфордски университето ше сийлен доктор хержа хиларах а кастта цу университете ше йодаш хиларах а. Цу шера Аннайна енна хиннай «Европа дикагIйола поэтесса» яха преми.

— Лондоне яха а, из преми хьаэца Сициле хинна а цIаеча Комарово яха Iергъя со, — аьлар Ахматова Аннас. — Са чIоагIа безам ба эрсий поэзе малх — Александр Сергеевич Пушкин ваьха ха а цун кхоллам а кIоаргагIа тахка а Iомабе а. Сай керттера болх цунах лерхI аз хIанз. Хьожаргья керда стихаш язъе а.

Цу хана ше яьхар кхоачашдаьд А. Ахматовас. Пушкинах а цун замах а лаьца цо даь балхаши керда стихаши вай йийшай дукха ха йоаццаш Нохч - ГIалгIай книжни издательстве арадаьннача «Анна Ахматова» яхача книжка тIара.

А. БЕК.

СУРТА ТIА: А. Ахматова, Р. Ахматова.

БIУ ЦА КЪОЖОШ

Вахара, хIама хьадара, шиӣ дего къоабалду гIулакх каралацара, юкъарча вахаре хьинаре дакъа лацара, безабеннача балха говзал Iомаяр духьа, дешара шерра бокъонаш, таронаш, паргIатонаш еннай советски кхалнаха Сийлахь - бокхкача Октябро. ХIаьта цар шоашта боккха пайда а эц цох. ТIа-тIа дукхагIа хулаш латт промышленни производства сфере къахьегаш бола кхалнах, мехкарий. КIезига бац уж ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» заводе а. ХIаьта эггара лоархIамегIа дола хIама да укхазарча мехкараша чоалхане, даим а маIача наьха да яхаш хинна хала балхаш деш хилар. Уж ба токараш, сверловщикаш, шлифовщикаш, слесараш.

Завода коллективе массанена а дика йовзаш я гIишлон - отделочни машинаш еча цехера Имагожев Бахьаудин керте латта комсомольско - кагирхой коллектив. Социалистически яхье даим хьалха латташ, шоай декхараш даим тIехкхоачашдеш хиларах белгалбаьннаб кагирхой. ДIадахача шера йиълагIча квартале карара кара тела вымпели хьалхара моттиги хьожаяьӣ КМК бригадана, кхаь предприятерча — «Электроинструмент» завода, Грозн**ерча** «Оргтехника» объединенена чуйоагIача «Электроприбори» Орджоникидзерча ОЗАТЭ-и заводий шоаш санна йолча кагирхой коллективашта юкъе котало цар яьккха хиларах. ХIаьта хIанз а хьалха латтарий мугIарашка болаш къахьег бригадерча комсомольцашеи кагирхошеи.

— Оаха доахача толамий доккха дакъа кхоач завода комсомола комитета, — яхаш дувц бригада комсорга Бекова Лейлас. — Ер шу доладелча денз дIайолаеннай тха заводе Госприемка. Цкъарчоа дикка лаьгIделар тха хьокхамаш, кхыча цехашкара тхона хьайойташ йола оатхалаш дикал лакха йоацаш йоландаь. Тха комсомольций инициативагIа заводa ВЛКСМ комитето вIашагIъеллар дикала группа.

Ерригача цехашка, участкашка, балха хIара моттиге гIолла рейдаш йир цу группо, гучадаьхар кхоачамбоацараш, теркалйир болхлой претензеш, замечанеш, дIадехараш, предложенеш. Оаха а йийцар тхоай претензеш. ХIанз тоалуш доагIа тха къахьегама хьалаш, холуш айеннай оатхалий дикал а оаха вIашагIъеххача машиннаӣ товарни сибат а.

Цо яхар бакъдеш да цехера хьалаш а. Хоза басараш хьекха, бIарг хьоасташ, нийссача мугIарашка латт бригадерча мехкараша вIашагIъехка гIишлон - отделочни балхаш дара йола машинкаш. ХIараяр чуийнна болх беш латт ши-шиӣ моттиге. Кадай лел Зангиева Азай, Аушева Аьсета, Султыгова Циэша, кхыча мехкарий кулгаш. ХIара операци сихен нийсен чакхйоакх цар. Мехкараштa эшача гIо деш, де дезача хьехар деш я хьехамча Погорова Лемка.

Каст-каста хьатIавоагIа царна цеха парторг Сагов Йоакъап а.

— КIезиг-дукха Iеткъар тха болхлошта госприемка дIайолаяр, лаьгIденнад хьакхоача алапи а, бакъда комсомольско - кагирхой коллектива дика кхетаду из ханна дола хIама мара доацилга, — йоах парторга. — Цунца цхьана лаьгIденнадац къонабарий хьинар, балхацара безам, хIана аьлча массане а дика кхетаду хьалха санна хIанз болх бе йиш йоацилга, деррига хьадеш мел дар ханo дIадехачунга хьежжа хила дезилга.

Цу гIулакха тIадерзадаьд къонабараша шоай деррига хьинар. МоллагIа даьнна гIалат, нийсденна кхоачамбоацар, ледарло — цIенхаштта дош дувцара бахьан а хиле дIаотт коллективе, цу гIулакха гIо деш да арахеца долададь «Луч» яха пенгазет. Маьлха зIанаро санна къаьгга хьагучайоах цо цехе мел нийсъенна негативни явленеш хинна моттиг. Болх тоабеш латташ хиларал совгIа завода комсомольцаша лаьрхIад шоай цехашка, участкашка массанахьа лостам а беш, 7-ча марта Дунен халкъашта юкъерча кхалнаьха Денна хетадаь дола ерригзаводской комсомольски субботник чакхдаккха.

— Из хургда тхоай дезача цIейна оаха тхоашта дергдола совгIат, — йоах КМК комсорга Бекова Лейлас. — ХIаьта иштта бIубенна да тхо Сийлахьча Октябра 70 шу дизара ди а оахоша тIехдика къахьегама толамаш дахарца белгалдоаккхаргхилараx.

Р. АУШЕВ.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) I. Имагожева, Ц. Султыгова, Л. Погорова, Аь. Аушева, Л. Бекова, А. Зангиева.

Автора сурт.

ВЛКСМ XX съезда делегат

ДОАГIАШ ДАЬ СИЙ

Ши шуриӣ ферма я Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхозе. Царна юкъе яьржача социалистически яхье тIеххьарча диъ шера вIаштта хьалха йолаш хьайоагIа Бацнев Сайд-Мохьмада кулгалдеча цхьоалагIча ферма коллектив. Шура дIаялара соахкара шоай план итт бетта йир, хIаьта хIара кхоабача Iаттагара 3507 килограмм яьккхар, план 2800 килограмм йолаш.

Ферма доярк**ашта** юкъе котало Сухаева ШариIатага кхаьчар. ХIара кхоабача Iаттагара йиъ эзар килограммал совгIа шура яьккхар цо. Цун хьокхамга кхача районе а цхьан дояркана карагIдаланзар.

Цунца цхьана, йоккха балха опыт йолча цул дукха тIехьабисанзар къона бараш а. Масала, Магомадова Кабирас — 3808 килограмм, Алиева Хьавас — 3791 килограмм, Мишиева Хьулимата — 3768 килограмм. Сухаева ШариIата йоIо — Суйяс — 3594 килограмм, Муртазалиева Залмана — 3566 килограмм шура яьккхар хIара кхоабача Iаттагара.

ТIеххьарчох къаьстта дувца доагIа. Лакхе цIераш яьхача къоначa доярк**ае**л а дуккха тIехьагIа — 1984 шера мара' янзар из цу ферме балха. ХIаьта малагIча таронаша, миштa вIаштIехьдаьннад иштачa лоацача юкъа толамга кхача?

Цун нана Муртазалиева Аминат а цу ферме доярккалла болх беш я. Хьалха, школе дешаш хиннача хана, ахканара каникулаш йолаш массе хана цунца хулар Залман, хьайбашта Iунал де новкъостал дора. Доахан цIендора, кхоабар. Цхьабакъда, детта пурам лацар нанас Залмана, из иттлагIча классе дIачуяллалца, тоъаргда Iа цIагIа бетташ бар а, яхаш. Цул тIехьагIа а цунца дика дIаIема кхо-биъ мара беттийтацар.

Чакхъяьккхар школа. Професси харжара дукха уйла янзар. Наьнаца дага а яьнна, аттестат хьаэцаше совхоза конторе яхар. Хьайбашта Iунал дара цун кIезиг-дукха опыт йолга а ховш, дукха уйла ца еш доярккалла балха хьаийцар совхоза кулгалхоша къона йоI.

Къаьстта доахан хьа а нийца болх бе йолаелча, кхетадир цхьан хана нанна новкъостал деш даьри ши-ше йолаш де дезари цхьатарра доацилга, болх уйла, теркам тIабохийташ бе безилга, толам бакхха безам бале.

Хьалха кхыча доярклаша леладаьча доахана ладувгIацар Залманага юххьанца. Из бахьан долаш эгIазъухаш царна тIачувха яьлар. ГIулакх кхы а телхар. ЛерттIа шура хьалацар доахана.

Балха йоагIача хана, шийна деррига ховш яхаш нанна хьалхашка куралаш яьндаь, цунгара гIо деха а дего йитацар, эхь хетар. Цул совгIа, Аминната доахан а кхыча корпусе латтар.

Цхьан дийнахьа «Зорька» яхаш бола етт бетташ ягIаш, мIарга теха цо шурий ведар кIалтIакхессачул тIехьагIа, Iе а ца луш Iатта гIадж техар Залмана. Из бIарга а дайна, уллув болх беш яьлла йоккха балха опыт йола доярка Саламова Айбика тIаера цунна.

— ГIулакх дац Iа леладер. Ишта доахан толхаде а мег а, — аьнна цIенхаштта бехк баьккхар. ТIаккха Залмана тIахьежа из елха кийча йолга бIаргадайна. — ХIама дац, болх бе йолалуш юххьанца са а каялацар. Iа фу дий, доахан цIендеча а деттача а хана царца зIамигача берашца санна хьесташ къамаьл де хьажа. Хьайбашта шоашца безаме хилар деза. ГIаддолх Iа дег тIара шоашта гIулакх деш хилча. Уж хьайх тешаде, царна хье езаялийта хьажа хьо. Вешта хьайна ца ховш хIама нийсделча, эхь а ца хеташ, сога хатта, — тIатехар кIаьдагIа.

Цу дийнахьа цIа а ена Iойнжача наб кхетацар. Хаддалза духьала латтар ше гIадж техача Iатта бIаргаш. Цецдаьнна тIахьежар уж цунна, мотт ца хой а дегI логадаьлга дувцар къаьгга.

ШоллагIча дийнахьа маьхка чIегилги массехк шекара бIалги киса а белла Iуйрийна сецца балха ера. Йоддаше а «Зорькана» тIаяхар. Цхьабакъда, ше лозабар кхераш санна юстара баьлар етт. ТIеххьара дIанийцар, бехказа йоалаш санна Залмана деча къамаьлага ла а дувгIаш, шийга дIакховдаь маькха чIегилг а шекар а. Цул тIехьагIа новкъостий а хилар. ХIаьта из хIанз Залмана дикагIбола етт а ба. Дийнахьен буси юкъера лаьрхIача 16 килограммага дIакхоачаш шура лу.

Цул тIехьагIа а Саламова Айбикас а нанас а новкъостал де дезаш дукха моттигаш нийсъелар. Иштта, из деррига дагалувц хIанз Залмана.

— ХIанз а хац сона деррига а, — йоах цо. — Цудухьа хьайбаех а царна Iунал дарах а книжкаш, газеташ тIара статьяш еш аз. Хьайбаш леладара дезала подряд вIашагIйолла дага да тхо. Из деррига цига накъадаргда. Паччахьалкхенна шура дIаялара укх пятилетка шин шера план Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дузача дийнахьа кхоачашъе социалистически декхар тIайицад тха коллективо. Цхьабакъда, из нйс бетта яь яккха тхона карагIдаргхиларах са шеко яц. Со се укх шера хIара кхоабача Iаттагара 4000 килограмм шура яккха дага я. ЛаьрхIар кхоачашдара низ а кхобергбац. Иштта уйла йолаш ба тха фермера кхыбола комсомолкаш, къона доярккаш.

— Хьаьнала къахьегаш хиларал совгIа, боккха общественни болх а бу Залмана, — дувц совхоза комсомольски организаце секретара Т. Шовхаловас. — Масала, субботник, кхыйола общественни мероприяти чакхйоаккхаш из массе а хана хьалха хул. Дика агитатор а я. ХIанз деча хувцамех кхеташ воацар хатта цунна тIавода. Хьинар долаш, нахаца безаме, дош меттахьа оалаш хиларах коллективе лоархI из, цунна тIехьаотт. Къона бараш массе хана Залмана гонахьа хьувзаш хул.

Иштта йолча цун доагIа сий а даьд. Из хержай ВЛКСМ XX съезда делегаталла.

М. ХАМАТХАНОВ.

Й И Ш А

Радио чу дек тIема ханара илли. Дукха уйлаш сомайоах цо ветераний дегашка, дагаухийт бирса шераш. ГIайгIане ладувгI Малгобеке яхача Богаевская Ксения Ивановнас илле дешашка, тIем тIа лийгача новкъостий сибаташ цухьалъувтт цунна. ЦIаккха ерзаргйоаца човнаш санна бIаргашта хьалхашкара дIадалац уж. ДагайоагIий шоана «Освобождение» яхача киноэпопеера цхьа эпизод. цига меттахьа кхийтта леш латтача къонача салтечо шийна йисте нийсъеннача медицински йишийга дехар ду елха сох яхаш. Из сурт дагадехача бIаргашка хий кхохк нийслагIча гвардейски стрелкови бригада медицински йишийна Ксения Ивановнайна.

Ялхайтта шу даьлча Орджоникидзера финансови техникум йисте а яьккха, Малгобекерча горфинотдела паччахьалкхен доходий инспектор йолаш болх бир цо тIом болабалале массехк шу хьалха. ЦIенхаштта уйла йора институте деша оттара, каст-кастта го йиш яр из учебникаш хьалхашка дехка ягIаш. Цхьабакъда, уж иразе уйлаш кхоачаш хиланзар, веханза венача къизача моастагIчо баьддерзадир советски наьха вахар. ТIема туржаI эттар. Кхетадир йоIо тахан шиӣ моттиг мехка кхел къастача йолга.

Военкомате яхача хайра К. И. Богаевскаяна городе медицински йижарий курсаш хьаеллалга. Эггара хьалхарчарца дIаязъелар из цига. Цу хана Малгобека гаьна бацар фашисташ, Моздок йолча оагIорахьара дикка хьахьозар йоккхийча топий таташ, ди тIехьа унзарагIа дар фронтера хоамаш. Каста хьалхара доарахой боалабир городе. Чкалова цIерагIча клубе хьайийллача госпитале дIанийсбора уж. Царга хьожаш болча лораштеи медицински йижараштеи юкъе яр ткъеста шу даьнна Ксения Ивановна.

— ХIанз хала да из хьалхара ди дагадоха, — йоах цо. — Цхьабакъда, салташа «фронтовой йишилг» яхаш сай цIи яьха дицде магац са дега. Ма боча хетар-меттахь сона из дош! Из хьахезача, айса моллагIйола хало ловргйолга ховш яр со. Наб яхар фуд хацар, салаIацар, доарахошта уллувра хьаялацар. Со санна хьувзар кхыбола мехкарий а.

Кастта лахкар фашисташ Малгобекера, тIаккха Кавказера, дерригача вай лаьттара. Шоай бригадана тIеххьа малхбузенгахьа дIаухар санитарни дакъа а. ХIанз каст-каста атаке болхача бIухошта тIехьа лелар медицински йижарий, Iоажалах ца кхераш тIема алана юкъера аракхухьар цар човнаш хинна салтий. Доккхал ду Ксения Ивановнас ше а царна юкъе хинна. Иштта дар Польше, Болгаре, Праге: Чехословацки столице хезар йоIа коталон валш. Цхьабакъда, цига сецанзар цун тIема никъ — дIахо Монголи яр.

Даьхено лакха мах баьб К. И. Богаевскаяна карагIдаьнначоа, цун наькха тIа улл «За боевые заслуги» яха медаль.

З. ПЕШХОЕВА.

ДИКАЧА НАХАХ

ХЬЕХАРХО

Ткъо шу таргга школа директор волаш болх баьб аз. Цудухьа поселке баха нах сона а, царна со а — тхоайла дика довзаш да тхо. Дикахетар а халахетар а цхьана декъа а дIа-хьа дувца а Iемад тхо.

Укх деношка сох кхийтар цхьа къона нана. Цо дийцар сона шиӣ йиIига хьехархочох лаьца. Из дешаш я Карабулакерча № 1 йолча юкъерча школе. Цун йиIига хьехаш я Жаглина Людмила Ивановна — бераш деза а, царна ше езийта а ховш йола хьехархо.

— Эздел, кIоарга интеллигентность йолаш, хIара бер дезаш, лоархIаш цун терко еш хьехархо я из, — йоахар гIадъяхача нанас. — Людмила Ивановнана дика хов бера дег чу бода никъ лаха, тахан цун фу уйла я. Цунга хьежжа хул цун цу дийнахьа цу берацара къамаьл.

Цхьа школьник вац педагога дикача оамалех ца кхеташ. Берашта — массанена — езаш а цар лоархIаш а йола педагог я из. Цудухьа деша а дика деш цар, шоашкара гIалат а далийтац.

Сона сайна а дика йовз Людмила Ивановна. Юххьанцарча классашка хьехархо йолаш цо къахьега ткъесталагIа шу да. Берашта дешар дика Iомадаь, царна кIоарга знанеш йовзийта ца Iеш, цо кхетабу уж уйла е, дикадар а водар а довза, харцахьа боацаш, дерригнех дикеи кIоаргеи кхеташ хила. Иштта, хоза творчески хьале чакхйоал цун хIара урок: хIара школьника шийна хетар оалаш, дIа-хьа дувцаш урока чулоацам кIоаргагIа Iомабеши кхетабеши.

Людмила Ивановнас хIара денна тохк берий дог, цар уйлаш. ХIаьта из дукха халагIа да, моллагIа чоалхане диссертаци язъечул. Л. И. Жаглинана тийннадац сел доккхий совгIаташ а, бакъда, цунца ба берий, цар даьй-ноаной цхьаккха хадаш боаца безам.

Нагахьа санна цунга оаш хоатте, хала бий хьехархочун болх? Людмила Ивановнас аргдац: хала ба. Бакъда, цо аргда: «Кхыча тайпара вахар сона эшац. ЗIамига йолча хана денз са дег чу бесса безам ба педагогика. Ха дIа ме йода кхы а чIоагIагIа са дегIах латаш, кIоарглуш, чоагIлуш хьабоагIа из безам. Са дег чу уйлаш кхеллар берашцара, нахацара са безам ба. Берел хозагIеи дикагIеи фу хургда? ХIара бера ховхача дег чу болаш ба дикачун фийг. ХIаьта вай, боккхагIчар, керттера декхар да цу фийгах дика хьувкхам хилийта, цу гIулакха оарцагIдовла.

Сайна дагадоагIача хана денз берий дег чу дикадар дIадувш, воча оамалех, харц гIулакхех уж бува баха гIерташ къахьийгад аз. ХIаьта из сай къахьегам зехьа байнаб, из беркат ца доалаш бисаб ала йиш йолаш а яц со. Аз хьийха дукха бераш хIанз доккхий хиннад. Вахаре цхьацца моттиг хьалаьца бизза нах а гражданаш а болаш бахаш а къахьегаш а ба уж. Цул доккхагIа беркат, дика хетар сона эшац.

ХIара сага, къаьстта хьехархочунна дицдала йиш яц сийлахь - вокхача пролетарски яздархочо М. Горьке аьнна: «Эггара чIоагIагIа самукъадоаккхар, вахара эггара дикагIдар — хье наха эшаш а везаш а саг волга ховш вахаш хилар».

Уж дешаш са вахаре массаза а къулба долаш даьхад. Людмила Ивановна делегат я укх бетта хургйолча Нохч-ГIалгIай хьехархой VI съезда.

М. ФРОЛОВ,
РСФСР школа заслуженни хьехархо.

БОАХАМА ДОАЛДАРА ЭКОНОМИЧЕСКИ МЕТОДЕХ ДИКАГIА ПАЙДА ЭЦА

КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленум хинначул тIехьагIа сихагIа дегIааха болабеннаб вай автономни республика юрта боахам. ХIара шу массаза доала майрагIа, бIубеннагIа хургба цо боаха гIа. Юрта боахама экономикана е лаьрхIача структурни эргалонаша, доал дара дикагIйолча формаехи методехи пайда эцаро, тIеххьара хьахулар а лоархIаш къахьегам кердача хьисапе вIаштIехьбаккхаро а стимулировани яро а халкъа инициативана шерра никъ хьабийллаб, боахамга а хIара болхлочунга а пайда кхоачаргболаш общественни рузкъа дебаде, сатем а боацаш кердадар лаха безам хургболча кхоачаваьв колхозни а совхозни а вожак. Наьха уйлашка да кIоаргга кхета а кхеташ дикагIа къахьегилга, колхозни а совхозни а бюджетера хIара сом лоархIилга, цун кхомбелга, из дебаделга.

Ховш ма хиллара, къайле яц майски Пленум хилалехьа хьалха колхозийн совхозийн, министерствайн ведомствайн кулгалхой боахама финансови хьала дукха сагота хинна ца хилара. Продукци йоаккхаш дIадодар, дIадахийтар юхаметтаоттадар санна дола дешаш цар дукха сатем боабеш дацар. Экономика дIахьалхашка увзара уж санна низбола рычагаш, ма дарра аьлча, цу хана ший маIан а лоархIам а байна яр. Халахете а, зе деш долча боахамашта карара-кара тела байраккхаш хьежаеш йола моттигаш а кIезига яцар. План йича даьннадар гIулакх, мишта яьй из, дIадахийтар фуд из хоатташ дацар. Цхьан дешаца аьлча, иштта боахама доал деш керттера дар — экономически эффект — теркал ца деш дутар.

Юрта боахама экономикана чIоагIа Iаткъаш хилар из. Республика дукха а колхозаши совхозаши зе деш яр. Аграрни боахам дегIабоалабара дIаухийтача йоккхача средстваша хила беза пайда лацар. Сиххача темпашца дегIаухар керттера производственни фондаш, энерго а фондо а вооруженность, хIаьта къахьегама овсарле, кхай а фермай а продуктивность хьалха ше хиннача боарам тIа юсар, пул совгIа пхьадолча боахамашка кхы а лохлора. Иштта, масала, Сунженски, Назрановски, Шелковской, Малгобекский районий дукхагIдолча боахамашка чакхъяьннача шин пятилетке энерговооруженность белгала дегIеэнай, хIаьта а цох хьахулар лохденнад. Паччахьалкхен миллионаш сомаш лекхараш хьаьрчар цу районий боахамашка.

Цу дерригнеша дIадийхар республика партийни комитеташ, юртбоахама органаш фу бахьан да капиталовложенех иштта мара пайда ца балар тахка, юрта боахам дегIабоалабеча йола уж готта моттигаш дIаяхара хаьдда де дезараш белгалде дезача кхоачайир. Укхаза бокхха лоархIам болаш хилар агропром вIашагIйоллар, боахама доал дара керда экономически механизм чIоагIъяр.

Юрта боахам дегIаухилга сихдара царех хьаькъалца пайда а эцаш, республика дукхача колхозаша, совхозаша, бIарччача районаша дикка тоайир шоай экономика, дукха а социальни дешаш дикагIа къестаде яьлар. Каралацай боахама расчет, коллективни а дезала а подряд санна йола балха методаш. Лаьтта леладеча 70 процентага кхоачаш подряда хьисапе къахьег. Хьайбаш леладеча а леррагIа юкъейоалаеш латт подряд.

Ювцача балха методех боалача пайдах кIезига дийцадац. ХIаьта а кердадаккха безам ба цхьадолча боахамий опытах, каьхата тIа а доацаш, доал дара низ болаш йолча цу экономически рычагех бизза пайда эцарах. Иштта, дукхача хана денз тIехьаюсачарна юкъе яр «Советская Россия» яха колхоз. Боахама экономика геттара халача оттаьяр лохача хьувкъамаша, кIезигача хьайбай продуктивносто. Къахьегаш боахкача нахага кхоачар кIезига дар, цу артелера дIа ца бахача кхы де хIама доацача эттабар уж. ХIанз дIадаьнна хIама из дале а, цу хана дукха нах балхара дIаухар, кхыметтел колхоза гIулакхашта цхьан хана мутIахьа хиннараш а. Миллион совгIа зе а деш, иштта гоалбаьннача цу боахама керте эттар хIанз председатель вола С. Амхадов.

Вай йийцараш мара кхы таронаш йоацача боахаме бокхха пайда бе, аьттув ца боалаш а дукха кхоачамбоацараш долаш а хиларах кIаьдбенна, тешам байна нах кхотабе а ураоттабе а кердача колхозни вожака эггара хьалха новкъостал дир доал дара экономически методех пайда эца харо. Оалаш да, тешам — моллагIча гIулакха ах котало. Амма кердача гIулакхах нах тешаргболаш фу де деза? ХIара специалиста, колхозхочун дег тIа дода наькъа такилг мишта лохаргда, боахама, цунна шийна из пайдане долга дIахьокхаш бола сийг мишта лотабергба?

Практико хьахьокх, кIоаргга хьаькъал а долаш, гаьннардар бIаргагуш волча вожака, хIаранега ладувгIа, дувцачох кхета, новкъостал де, нагахьа санна эшаш моттиг хуле шиш а болаш хьадеха, цхьабакъда, цхьаккха а хIаман тIехьа нийсхо ца йоаеш, къайле йоацаш, бакъдар дувцаш волча сага мара из де могаргдоацилга. Кхыча бесса хуле дег тIа юсаргъя дIа ца йоала шелал, дага а доацащ кIезиглургба боахама гIулакхашта, керда дIадоладаьчунна тешаме бола лаьттан салтий.

Ше дика организатор а говза специалист а хилар хьахьекха Iийнавац Амхадов Сапар. Хьувкъама лард йолларгара денз, из чу а ийца, продукци маьхала яккхалца боахама процессана доал дара йолча экономически рычагех пайда эцарах бола бехктокхам дIатIаэца безаш моттиг эттача республике эггара хьалха из де къонахчал хиннад цун. Таханарча дийнахьа колхоза дерригача доккхача кхай тIа подряда хьисапе къахьег. Дикача даьша санна цар пайда эцаргхиларах тешаш нахага дIаденнад лаьтта. Подряд массазара а гIулакх хургдолаш юкъеденад боахама хьайбаш леладеча а.

Массе долча хьокхамашка диллача, оалаш ма хиллара, когаш тIа ураэттай колхоз. Хьалха гектара тIара 90—100 центнер томаташ чуийьча хIанз 300—350 центнерага дIаккхоач из хьувкъам. ДукхагIа да хьайбашкара доаккха маша. ДегIаенай ахчан доход, цо ший аргIагIа таро еннай боахамга доалла декхар кIезигде, цIенхаштта дола социальни дешаш къестаде. ХIанзалца ца хинна беркат чуденад хIара колхозхочун цIагIа. Боахаме шортта да болх бара эша маIача наьха кулгаш: рузкъа лаха арабаьнна лийннараш цIенгахьа, шоай дезал болчахьа чулестаб, каралаьцад шоашта довзаш дола ахархочун гIулакх. Цхьан дешаца аьлча, керда дIадоладаьр, цун кхоане йолга а ховш, хьанийцад.

ХIаьта а, колхозни гIулакхашта кIезиг-дукха а лоарзагIа воалаш моттиг нийсъелча — председатела йола керда экзамен. Мичча бесса дале а цунна чура еза латта бехктокхама пружина цхьан сахьата а мелдолийташ дац. Бакъдолчох тешаву цу масало: мел гаьна вай дIахьалхашкахьа даха дале а, тIадилла декхар кхоачашдарах вайх хIаранена бехктокхам эшаш йола моттиг дIаяргьяц. Нах лаьтта дезаш, шоашка денал долаш, хьаькъалца йIовхал луш, партийни эхьэздел а декхар кхоачашдергхиларах тешам а бола вожакаш юрта массаза эшаргба.

«Советская Россия» яхача колхоза опыт могаяьй КПСС обкома бюрос. Республика дукххача коллективаша чIоагIа хьал а лаьцай из. Дика а хеташ белгалдаккха безам ба из болам дIаболабаьчарел лакхагIа хьокхамаш а долаш цхьаболчар къахьегилга. Иштта, Урус-Мартановски района «Солнечный» совхозо интенсивни йола технологи, къахьегам вIаштIехьбаккхара а боахама расчета а дикагIйола формаш юкъеххувлаш лоацача хана боккха толам баьккхаб. Хьалха 3 эзар тонн баьцадаараш кхашкара чуэцаш хиннача тахан 23 эзар тоннага дIаккхоач из хьокхам. Бокхкача безамца, боча леладу, укхаза лаьтта. Цунга хьежжа лакха ба дIадахача аьхки кхашкара чуийца хьувкъам а. ПланагIа хила езар 19 эзар тонн йолаш, паччахьалкхенга деххкад 23 эзар тонн чам бола баьцадаараш. Миллион сом совгIа ба боахама баь цIена пайда. Укх шера коллективо де лерхIар кхы а дукхагIа да: баьцадаарий хьувкъам кхы а 20 процент лакхбе, боахама рентабельность белггала айе, пятилетка чакхйоаллаш паччахьалкхенга йохка продукци 40 эзар тоннага дIакхоачае.

Къахьегам кердача хьисапе вIаштIехьбаккхарах боала пайда байзаб Сунженски района ЦIеча Эскара цIерагIча колхоза къахьегамхошта а (председатель Л. Яснецкая, парткома секретарь А. Марков). Кхаш а хьайбаш а леладеча юкъедоаладаьд укхаза подряд. Цу кердачо дахьа беркат дукха ха ялалехьа гучадаьлар. Хоа а луш айбелар кхашкара чуэца хьувкъам, боахама баьцадаараш леладечар районе лакхагIдола хьокхамаш даьхар. Шера итог еча хана хинна пайда 400 эзар сомал тIех бар.

Боахама расчетах а подрядах а шерра пайда эц Шелковской района «Путь к коммунизму» яхача колхозе (председатель В. Мороз, парткома секретарь С. Кушнарев), Наурски района «Наурский» совхозе (директор Г. Петренко, парткома секретарь Р. Кушаев), кхы а дуккхача коллективашка.

Республика боахамашка хIара дийнахьа шерагIа дIаяржаш латта дезала звеньяш. Практико хьахьокх подряда цу «ячейкаша» дай хьисапе болх бе нах Iомабелга, иштта ца хилча-м моллагIча гIулакха тIа аьттув балара дог даха а дезац.

Белгаляьккха мегаргйолаш я Грозненски района «Атагинский» совхоза дезала подряда опыт. Укхаза хьайбаш леладу еррига а фермаш, ялат дIадувш дола дерригa а кхаш подрядни коллективашта тIачIоагIдаьд. Иштта болх вIаштIехьбаккхар бахьан долаш вIалла ца хиннача бесса лакхбеннаб кхай тIара чуэца хьувкъам, хьайбай продуктивность. Иштта, ЦициевгIар дезала звенос дIадахача шера план 140 центнер йолаш, хIара гектара тIара 320 центнер хохаш чуийцар, хIаьта цхьайолча участкашкара чуийца хьувкъам 600 центнерга дIакхоачаш а хилар.

Укхаза дагадох мел дукха инициатива, творчески энерги, низ тIабахийта беза цу тайпара толам баккхара, аьле, хIаьта дерригa а цифраща хьахьокха йиш яц, тамаш я-кх иштта дIахьалхашкахьа ахара наха яь уйла, царна хетар лархIа статистик коравоагIе.

Сона хетачох, тернам тIа ца бахийтача баргбоацаш лоархIаме цхьа хIама да. Дезала подряда йолча потенциальни таронех иштта пайда боал дерригa а договорни декхараш боахама кулгалхоша дизза кхоачашдеш хилча. Экономика — из эмоцеш а йоацаш, уйла а еш яь расчет я. Укхаза дерригa а порядок йолаш а цIена а хила деза. Аьннар кхоачашде, наха хьаьнала къа а хьийга хьадаьккхар дизза дIадала деза кулгалхочо. Цкъа харц лийча, ше аьннар кхоачаш ца дича, цох бола тешам бов, нах раьза хилац: «ХIаа, дукха дийцадар из-м тхона. Мотт кIаьда булле а — вижар хала да...» Юртарча наха иштта яь приговор хоадам болаш а тIехьагIа хувца йиш йоацаш а хул. Хьай безам мелб Iо а веттале, сигалара бутт а лаца, цкъа хьо харцлуй нах тешарг-м бац хьогI. Иштта хIама нийсделча цхьабола кулгалхой цецбувл: «лоалахарча боахаме подрядагIа доала беркат-м доккха ма да, тхо долча из юкъе ца доагIилга фуд хьогI?

Цу тайпара моттиг хилар Шалински района «Курчалоевский» совхозе кердадар юкъедоаладе эттача. Дезала звеньяшка подряд дIа даржаш дацар, гIаьда дахча санна кур а беш, «цIи хьаллоталацар». ТIехьагIа-м гIулакх хувцаделар. Коллективни договора тIа белгал мел даькхар кулгалхой кхоачашде баьлча дезала звеньяш а дийнъелар.

Хоза хет совхоза шурий фермах бола бехктокхам шоашта дIатIа а нийца къахьегаш бола А. АхматхановгIар дезал бIаргабайча. Укхаза бокъонца да волга, дерригне а йоакхо елга гуш да. Дезала дас Абусолтас ца зувш цхьаккха а хIама дитац, хIара Iатта доакъар мишта диллад хьожаргва, тохкаргда из мишта кийчдаьд, сатем хургбац хьайбаш дизза ца хуле: ховш ма дий Iатта шура метта тIа йолга. Вокх дезалхоша — доярка ша, скотникаша балха ха зехьа ца йоаеш, дика хьож хьайбашка, цIена лелаю помещенеш, шоаш а ба товш: ферме дерригa а халаташкара даьнна луттоpгашка, ведарашка кхачалца къегаш цIена да. Цудухьа акхар йоаккха шура а массаза цхьоалагIча сортах дIайода.

Мичара доагIа из? Цкъадале, АхматхановгIар шоай болх безаш ба, шоэлагI-дале, царна дика хов шоай дезала боала пайда шурий сортностага хьежжа хургболга. Хьаьлал цул чIоагIа гIа йоакхо е а тIахьожам хила а йиш йий балха тIа? Дезало кхетадаьд хьаьнала къахьегарах шоашта доала беркат. Цудухьа совхоза доахан а цхьадолча цIагIа леладечарел а тоаденнагIа да, кхыча фермашка долчул тIех да укхаза йоаккха шура.

Подрядо а боахама расчето а дукхагIа пайда лу интенсивни технологеца цхьана уж юкъейоалайнча. Дукхача коллективай опыто хьахьокх хьаькъалца уж ши фактор вIашагIтехача геттара дика результат хулга. Социалистически Къахьегама Турпала, КПСС обкома бюро члена Б. Кодзоева подрядни звенос дIаяхача гурахьа хIара гектара тIара 90 центнер фуалъяьха хьажкIаш чуийцар, юкъера лаьрхIача совхоза цхьан гектара тIара чуийцачул кхозза дукхагIа. МалагIа къайле йолаш я нов. Кодзоева звено? Цхьаккха къайле а яц, керттера дар да хургболча хьувкъама лаьтта кийчдеча хана денз из кхашкара чуийца баллалца дерригa а балхаш интенсивни технологе дIа ма деххара чакхдоахилга.

Iилманеи техниканеи карегIдаьначох хадданза пайда а эцаш, иштта болх беш йола коллективаш республике хIара дийнахьа дукхагIа хулаш йоагIа. БIарчча хьанийцача дIадахача шера интенсивни технологе хьисапе вайцига 60 эзар совгIа гектара тIа дIадувра ялат. Интенсивни технологех гурахьа дIадийнача ялата хIара гектара IотIакхийттай 9,7 центнер. Факташа хьахьокхачох кхаш леладара дикагIа йолча цу методага хIанз низ болаш боагIа. Гурахьа дIадув ялат санна 1987 шера интенсивни технологех дIаювргья техническни культураш а баьцадаараш а.

Цунца цхьана экономически методашца юртбоахама доал дара хьалхара гIа баккхарца керда проблемаш а гучаьннай. Ден повестка тIа латт кадраш балха кхеташ хилара дош. Из дIадех Iилма - техническни хьалашка техникана сихха модернизаци еш хиларо, технологи хувцалу лаьтта леладеча а хьайбаш кхоабача а. Юртбоахама культурай лакха хьувкъам луш дола керда сорташ хьаду, иштта кхы дар хул. Техника а технологи а хадданза тоаеш хьайоагIача цу процесса дIадех еррига кадрай — механизаторгара агропрома председателага кхаччалца хадданза говзал лакхъелга.

Юртбоахама производства экономика ше ма ярра йовзий тохкаш госагропрома аппарата болхлошта, РАПО, колхозий, совхозий кулгалхошта, специалисташта яьча аттестаце къаьгга хьахьекхар «Агропромышленни комплексе доал дара экономически механизм дIахо тоаярах» болча КПСС ЦК-и СССР Министрий Советеи соцамо дIа ма деххара, кадраш переподготовка е эзилга. Цу гIулакха агропроме хьайийллай школа. Цига шоай знанеш лакхъеш хургва РАПО, колхозий, совхозий 2 эзар совгIа специалист. Юрта боахама производства мугIарера болча болхлоша дешаргда шоай районашка а боахамашка а. ХIаьта цох а тоъам баь Iе йиш яц. ЛаьрххIа программа а оттаяь кийчъеза кадраш.

ШоллагIа йола проблема я РАПО а агропрома а балха стила тIа хьалха хиннача уйлаш тIара бовла ца магар. Ведомственни йовкъаш йолча хьалашка Iоаяь опыт йола нах цу органий аппараташка кIезига бац. Из ха а ховш, партийни организацеш декхарийла я овлангара денз хувцамаш деча хьалашка болх бе уж Iомабе.

Терналде дезаш да цхьаькха а. Боахамашта кулгалдеча хана РАПО а агропрома а болхлой лоадам боаца хIама шоаш къоастаде, боахама кулгалхошта хьалхара болх бе гIерт, цу колхозийи совхозийи кулгалхой чубоагIача агропрома а РАПО а советаша белгалдаьккхар кхоачашдеш йола орган мара ше ца хилар диц а дале дукха указанеш тел. Халахете а, из нийса ца хилар хадданза кертагIдаха дезаш хул.

Кердача хьалашка болх беча хьалхарча итогаша хьахьокх республике гIулакх дикагIча оагIорахьа хувцалуш доагIилга. Юрта боахама валови продукци 18 процент дукхагIа хиннай, къахьегама овсарле — 17 процент.

Алапеш 10 процент лакхденнад, къахьегама овсарле дегIаахара чотагIа IотIакхийттай дукхагIйола продукци. Белггала кIезигденнад зе деш дола боахамаш. БIарчча республика хьайийцача колхозашеи совхозашеи планал совгIа баь пайда 10 миллион сомал дукхагIа ба.

ДикагIйола коллективаш карагIдаьнначох тоъам баь Iийнаяц. Царех дукхханеша дош деннад Октябра 70 шу дизара наьнъадолхаш пятилетка шин шера планаш кхоачашъе. Царна юкъе я Шалински района «Джалка», Грозненски района «Атагинский» яха совхозаш, Шелковской района «Путь к коммунизму» яха колхоз, дукха а кхыдола боахамаш.

ВIашагIтехача хьокхамаш иштта дале а, ала йиш яц юртбоахама продукци алсамъяккхара мел йолча таронех вай пайда ийцаб, аьнна. Дукхача боахамашка, кхыметтел цхьайолча районашка а, хIанз а геттара лоха я кхай, фермай продуктивность. ДIадахача шера республико кхоачашъяьяц шекара свеклаш, баьцадаараш, генараш кхедара планаш. Итташ боахамаш да кхыча хьокхамий а планаш, социалистически декхараш кхоачаш ца деш. Эггара хьалха де дезар да тIадиса из декхар дIатоккхилга Iалашдар. Кадраштa болх бе хара критери хургья цох.

Расчеташа хьахьокх валови продукци алсамъяккхара темпаш тIа-тIа тешшаме дегIаккхувла, ялатий а техническни культурай а хьувкъам цIенхаштта лакхбе, хьайбай а коа тIарча оалхазарий а продукци дукхагIа яккха йиш йолаш вай долга. Из де декхарийла да вай. Цу гIулакха эггара хьалха де дезар тIехьадуса боахамаш ца хилар Iалашделга. Йоккха резерв йолаш да из. Хьалаш цаIаш долча боахамий тайптайпара хьокхамаш хиларах эггара хьалха бехк баккха боагIа боахамий кулгалхоех а специалистех а. Шоашта тIадилла гIулакх кхоачашдар бе-бе хилар мара кхы хIама дац из. Хьавцаргья вай, масала, лоамашка яда Веденски района Орджоникидзе цIерагIа колхози Сунженски района Орджоникидзе цIерагIа колхози. Цхьатарра да цар хьалаш: лаьтташ, лоаман рельеф хиларах йола халонаш, климатически башхалонаш — дерригa а цхьатарра, цхьабакъда, хьокхамаш-м цхьатарра дац. Хьалхарчун — миллионаш пайда, шоллагIчун — миллионаш декхараши зен. Цу тайпара дола масалаш республике кIезига дац.

МугIарерча механизаторгара агропрома кулгалхочунга кхаччалца уж проблемаш массане а теркама юкъмоттиге хила еза. Массава а цхьана оарцагIваьнна кердача лагIа тIа яккха еза социалистически яхьа действенность. Къахьегам тоабара бокъонца бола къовсам вIаштIехьбаккха безача цу гIулакха тIа дукха кхоачамбоацараш нийслулга къайле яц. Дукхача коллективашка яхь каьхата тIа мара яц.

Юртбоахама производства толам дукхагIча даькъе тийша ба колхозийи совхозийи юкхьанцарча партийни организацеша беча балхах а цар позицех а. Юрта эргалонаш яра пха мишта беттал у ха деза царна. Факташа хьахьокх юкхьанцарча партийни организаце денал доацаш хилча, дIадоладаьр ах чакх а даькка соцача, хIара коммуниста, хIара болхлочун инициатива хилара хьалаш хьа ца деча, юртарча къахьегамхой къахьегама а быта а хьалаш тоадара тоъам болаш йоакхо ца еча коллективашка моллагIа керда дIадоладаь гIулакх юкъагIдусилга.

Юртбоахама производстве керда, прогрессивни мел долчоа пропаганда яра кIезига лоархIам болаш яц массови информаце вай средстваш. Белгалдаккха деза кердача хьалашка юрт дегIаахара дешаш мишта латт республика газеташа, радио, телевидене тIеххьарча хана кIоаргагIа, конструктивнегIа хьахьокхилга. ХIаьта а цу балха тIа хоадам болла система а лостам а бац. Наг-нагахьа мара араювлац цхьайола публикацеш. Цхьайола юртбоахама коллективаш тIехьайисара бахьанаш кIоаргга критически тохкаш йола материалаш кIезига я. ДикагIйола опыт шерра дIайовзийтац...

ДегIаухаш, чIоагIлу вай боахамашка дикагIйола опыт, гIулакхашцара наьха отношенеш хувцалу, бокхача низаца дIаяржаш латт цар инициатива. ЛоархIаме да цу боламе хIаранена шийн моттиг корайоагIилга, парте XXVII-ча съезда, КПСС ЦК январски (1987 ш.) Пленума решенеша дIа ма деххара хIаране ше де дезар къоастаделга.

Д. ЗАВГАЕВ,
КПСС Нохч - ГIалгIай обкома шоллагIвола секретарь.

ДОЗЗОЛ ДЕХЬАРА

ДРА. ДоагтIаш дола сий ду Советски Союзо Афганистане совгIата хьалъяьча ноанойн берийн Кабульски центра. Мехка гаьннарча моттигашкара укхаза советски специалисташ болча хьаух кхалнахи бераши.

СУРТА ТIА: афгански бер — советски лораца О. Гороховайца.

НАДЕЖДИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

Караръяьннача тароний политика

Ер керда шу хьатIакхоачача деношка «Ди вельт» яхача боннски газето кепатехар «чурчагермански гIулакхех» йолча министерства статс - секретараца Отфрид Хиннигаца даьча къамаьла. Боккъалдар аьлча, шу-м керда долалора, хIаьта правительственни лакхерча чиновника уйлаш къаьнара яр. Из аьлча а далац — кхетам чу йоацаш яр. Ший чулоацамахи даь къамаьл вIаштIехьдаккхарахи цу интервьюс дагайохийтар эттара вогIа хинна «шийлача тIема» ханаш. Цун керттера маIан дар дукха хана хьалха дийцар, дагадаьллар юха кердадоаккхилга. Цунах а хьалхардар: «Европе машар а хургбац, сатийна а хургьяц немций халкъо шийна ше доал де бокъонаш ца йоахе», «Германе паччахьалкхен цхьоале ца оттайойя» яхар дар.

Дика бовзаш бола фаьлгба из. Шовзткъа итталагIичен кховзткъалагIчен шерашка Бонна консервативни политикий къамаьлаштеи заявленештеи юкъе керттерабар а хинна дIаэттабар из. Цхьабакъда, тIаккха хьакхаьчар кховзткъен итталагIа шераш — Европера цатоамаш лаьгIдалара ха, ФРГ-ен цун малхбоалехьарча лоалахойн юкъера бувзамаш тоадала доладара ха, кхерам юкъера дIабаккхаран, вIаши гIулакх леладаран, континента кхыча лоархIамеча гIулакхий ерригъевропейски совещане ха. Дерригача дуненна дIахайра Европера безамера лоалахал хьалха дIадаха, къаденна цу ханарча заман хIамаш тахан юхадоаладе ца а гIерташ, кхыча тайпара уж къоастаде дезилга, тахан хьагуш долча бакъдараштa мутIахьа хила везилга. Цу тIа гIолла цIенача де тIара вIаши бувзамаш леладе дезилга.

ХIаьта, немций халкъа паччахьалкхен, исторе ше хьалхха а къоастадаь дош хьоадича Бонна консервативни политикашта-м хIаьта а ха дезар «Германе цхьоале» бахьан бIаргех хий ахнйта ца эшилга. Цар шоай таро яр цхьан хана из цхьоале оттае, хIаьта шоаш империализмага, эггара хьалха американски империализмага, дIаелар из.

Из дукха хана денз ховш дола бакъдар хьагойт йилла ха чакхъяьлча хьагучадаьккхача цхьан хана хиннача малхбузенгермански дипломата Рихард Майер фон Авенбаха памятни записка.

Цу хана хиннача канцлера Конрад Аденауэра цунна декхар тIадиллар 1952-ча шера 10-ча марта Советски правительствас ший нота тIа Германе паччахьалкхен цхьоале юхаоттаяра енна предложенеш мел нийса а тIехьален пайдане а я тахна аьнна. Из цунна тIадилла декхар, яхаш яздора дукха ха йоацаш гамбургски еженедельника «Шпигела», кхыдараш доацаш, цхьа къайле йолаш дар: кабинетерча ший коллегашцеи ХДС кулгалхошцеи канцлера лоаттабеча къовсаме цун бокъо хьатIаяргйола бахьан лахар. ХIаьта канцлера духьала болча цун коллегашта хетар советски оагIорахьара болам юхататта мегаргбац... аьнна.

Цхьабакъда Майер фон Авенбаха, къаьнача закалка дипломата, ший шефа лийрхIар кхоачашдинзар. Ялх бетта документаш тохкаш къахьийгачул тIехьагIа из тийшар, советски предложенеш, Аденауэран цун новкъосташтеи хийттача тайпара тийша болх а боацаш, пайдане гIулакх долга, цIенхаштта из къоастаде дезилга. Боннски канцлер эгIазвахар, хIаьта приказ а делар из меморандум, кхыметтел ший коллегех а къайлахьо, аьнна.

Аденауэр «цакхетача» дипломата эгIазваха везаш бахьан да а дар. Советски Союз шийна гоама яле а, Майер фон Авенбаха кхетадир, СССР оагIорахьара «тIема кхерам» малхбузен пропагандана шийна дагадеха хIама долга. ХIаьта из дагадохар Бонна цу ханарча политика дIоагIа дар. Цу ханна «Советски кхерама» духьала оттае еза яхача бахьанца вIашагIъеллар «Германски договор» малхбузен мехкашца, иштта кхыйола Малхбузен тIема - политически группировкаш. Цу гIулакхаша дохадир цаI йола немций паччахьалкхе вIашагIйоллилга.

Лочкъадаь алла йилла ха чакхъяьлча хьагучадаьккха Майер Фон Авенбаха памятни записка дувцаш «Шпигель» яхача еженедельника язду, ФРГ ремилитаризаци хилчен малхбузен мехкашца хьоашал хилчен бакъахьа хийтта Аденауэр чIоагIIа тешаш вар Советски Союза хьалхашкара «ядерни котало» США-га я, яхаш. ХIаьта цу тIа гIолла политически «совле» яккха а гIертар из. Кхыча дешаща аьлча, малхбузенгермански хьалхара канцлер дог доахаш вар американски ядерни шантажа новкъосталца Бонна вIаштIехьдаргда ГДР шийх дIатоха — ФРГ монополей низаца из дIакхалла яхаш. Юха кердадаха ца эшаш ховш да, царна эхь а долаш, уж уйлаш кхоачаш ца хинналга.

Тахан а, цу хана денз итташ шераш дIанхачул тIехьагIа, хьалха Бонна консервативни политически кулгалхоша исторе енна урок юха кердайоах. Мишта аьлча, шоаех «Аденауэра тIехьале» оалаш бола хIанзара консервативни лагера кулгалхой юха а гIерт американски тIема низаца совле яккха. Цхьан хана Аденауэра дог доахилге американски атомни бомба яр, хIаьта хIанзарбарий — шийх во цIи дIахазийта йола СОИ я. «Седкъашкарча тIемашта» кийчо яра йола программа дIачакхъяьккхача Малхбузенга тIема совле хургья аьнна хетаро гуччахьа харцахьарча новкъа буг боннски политикаш. Центральни Европе тIема герз дела юхатохара болча тIахьехамга ладувгIа цар безам ца хилара дола бахьан лаха хала да.

Аденауэра правительства ханара «германски политика» ювцаш, кхыметтел консервативни уйлаш йолча ФРГ историкашеи публицисташеи хIанз оал цунах «динза дисарий политика» аьле. Нийса аьнна дош да из. Цхьабакъда, кхоачам хиллал дизза дац. ХIана аьлча укхаза дувцаш дола де йиш йолаш хиннараш ца дара керттера бахьан хиннад эггара хьаьрагIа болча германски империализма викалаша националистически социальни гIулакхашца, кхерамерча высокомереца немцашта а Европерча кхыча халкъашта а дукха таIазараш тIаувттадаьд.

Шаккхе а германски паччахьалкхе — ГДР-и ФРГ-и — вIашагIтохара дола дош ца дувцаш соцадаь дукха ха я. Цхьабакъда, Лаьттан цхьанна а халкъана, къаьстта дукха эскари герзи гулденнача Европа центре, кхы лоархIамегIа доаца дош латт хIанз хьалхашка. Геттара новкъа хургдар Рейна тIарча правительственни резиденцей даьша из дош къоастадара шоашта могар ца дича, кхыча тайпара аьлча вай континенте кхерамзле чIоагIъяран герз дIадаккхаран, из гIулакх шоай родоначальник лоархIачо цхьан хана леладаьча тайпара ца а леладеш. ХIаьта «Ди вельт» газета О. Хеннига еннача интервьюга хьежача гуш да из вариант а хила мегилга.

ОСТРОГОРСКИЙ Владимир,
исторически Iилмай кандидат.
АПН.

Чиле юхасацац дукххача наха Пиночета сийдоацача диктатураца лоаттабу къовсам, из ба моцалаи къелан духьала, мукъален демократин оттаяра тIехьа.

СУРТА ТIА: Пиночета хунто кулгалдара духьалара чилийски кхалнаьха протеста демонстраци.

ТАСС фотохроника.

КУРСК. «Даьхен къона защитникаш» яхача музее полкай къонгий вIашагIкхетар хилар. Уж нах леха 25 шуи музей вIашагIъелла 10 шуи дизара хетадаьча цу юбилейни вIашагIкхетаре дакъа лаьцар тIема бераша — дуккхача республикай викалаша. Города школашка денала урокаш тийлар ветеранаша. Курски тIема музее, К. К. Рокосовске командни пункте хилар, къахьегама коллективашца вIашагIбеттабалар.

СУРТА ТIА: Уж бар полкай мехкарий. Юкъерайр — «Даьхен къона защитникаш» яха музей вIашагIъеллаи цун кулгалхои Рябова Клара Александровна.

О. СИЗОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ЗОАХАЛОЛ

БЕЛАМЕ ДУВЦАР

Из хилар тха юрта. Укхаза яха шиЙ гаргара саг Iайши йолча хьоашалгIа ера гаьнарча юрта яха Касрат. Царна юкъе укх тайпара къамаьл хилар:

— Дикача цIагIара, эздийча тайпан саг вар хьа цIенда, — аьлар Касрата Iайшега. — Цунга хьежжа ва хьа воI Исроапал а. Цхьабакъда, из саг ца йоалаеш хIана вагIа хац сона. Сога хьаттача, цхьа цIа хургдац шуца гаргало е раьза доацаш.

— ЦIена бакъда-кх Iа дувцар, — Iиршинг даьлар Iайшетага. — Дукха ха я-кх цу деша уйла еш со йола.

— Йолче, сихха гаргало е еза-кх, — нийкхар Касратага. — ХIаьта нус малагIа хоржаргья ца ховш хьо ягIе, сога, хьай гаргарча сагага, хьаала. Аз югаргья хьо нийсача новкъа, хьа уйла е а ца езаш. Тха юрта вахаш ва са маьрнаьнагахьара гаргара саг Хьасан. Ма хоза а я меттахь цун йоI Роза! Малайк да-кх, ше ма дарра. Царца е еза, сога хьаттача, гаргало.

— Боккъал яхий Iа, — гIадъяхар Iайши. — БIаргаш дIа а къайла, Iа яхачоа тIехьа яла кийча я-кх со. Хье ца луш юкъе нах а бохийтаргба. Укх тха юрта вахача Къурейша йоIага Сакинатага дог доахаш ва, яхаш вувц наха са воI — Исроапал. ХIанз ховргда-кх царна шоаш дувцар харц долга.

Цу сарахьа укх тайпара къамаьл дир Iайше Исроапалга.

— Хьай нана къаеннилга гаций хьона. Са низ бац шуга а укх цIенга а хьежа. Зоахалола юкъе нах бахийтача бакъахьа ба, аьнна хеташ я со.

Нанас деча къамаьлага ла а дийгIа, кхы из къамаьл дIахо дувца эхь хеташ цIагIара араваьлар Исроапал. Шийна деш дола зоахалол Къурейша йоIаца Сакинатаца хилара шеко йолаш вацар из. Наьна массе хана а сакхув шиЙ виIий дог латтача моттигах лаьрхIар цо.

ШоллагIча дийнахьа хьавийхар даьвоша Хьадрис. Iайше дувцар дIахезача чIоагIа цецваьлар из.

— Сона хьахезар-м Исроапал Къурейша йоI Сакинат йоалае гIерташ ва яхаш ма дарий, — аьлар цо. — Хьай виIийца дагаяьннайий хьо?

— Аз шийга зоахалол дIахьоадича, йист ца хулаш араваьлар из, — елаелар Iайши. — Раьза хилар деце, кхы фу хургда из?

Кхы уйла янзар Хьадриса, сихха ваха шоай тайпан эгтара воккхагIвола саг МаIас хьавийхар. Ше уллув ваьлар. Машин лоаллаш лоалахо Ахьмад вар.

— Диц ма лелаш, — аьлар царга Iайше, машина тIехьашкарча кора дIа чу а хьежа, — гувна IокIалдаьлча, аьттехьа дIавийрззача дагIа цIа. Да — Хьасан, йоI — Роза. Дикача наькъа тIа хилда шо!

Кастта Касрат яхача юрта кхаьчар машина. Ара садайнадар, маьркIижий боад къовлалуш латтар.

— ДаьллахIий, фу гув барххьогI цо бийцар, — уйлане йистхилар Хьадрис. — Цун уйла а мича йир аз-м. Укхаза-м гув боацащ моттиг вIалла я а ма яц. Соцаел, Ахмад, машина, хаттал Хьасан мичахьа вах, аьлар. Цун йиIий цIи Роза йолга диц ма делахь.

Машина соца а яь, тIера Iоваьлар Ахьмад. Ше эггара хьалха тIанийсвеннача наIарах тата дир. Хьаараьннача кхалсагаца къамаьл а даь, сихха юхавера из.

— Гаьна даха дезаш хинадац вай, — аьлар цо, — цу гувна IокIалдаьлча, аьттехьа дIавийрзача дагIа цIа Хьасана да.

ЧIоагIа безаме тIанйцар хьаьший цIендас, москала боргIала урс а хьекхар. Дахар-денар дийца баьлча, шоаш бена никъ цIендаьга дIабийцар хьаьшаша.

— Хьоцарча новкъосташа бехк боаккхаргбац мотт сона, — аьлар Хьасана тайпан воккхагIволчунга — Къаьстта доккхал ду аз хьо сай тховкIал нийсваларах, Iайха арабаьккха никъ ца бовзаш хьо хургвоацилга ша мо шаьра хов сона, цудухьа хьога ак ала а лоархIавац. Из да-кх са жоп. ХIанз тух-сискалах кхетаргда вай, тIаккха гаргало а ергья.

Дукха ха ялале шоай юрта юхакхаьчар зоахалола юкъе бахараш. Доккхал деш дIадийцар йиIий даьца шоай хинна къамаьл, кхы цхьаькха москала боргIал йиар, ловца баьккхар.

ШоллагIча дийнахьа, Iуррa бархI сахьат доалача хана доагаш бIаргаш а долаш, Iайши йолча чуийккхар Касрат.

— Ай, эгIадаьд шо! — мухь техар цо. — Вира хьоа биаб оаш?

— Фу даьд?! — гIанкаръялар цIен-нана.

— Мишта фу даьд? ШоллагIча улицагIа дIаверззача дагIа цIа ма дарий аз дийцар. Оаш зоахалол даьр кхыъкхе Хьасан ва, оаш йийхар кхыъкхе Роза а...

Кертах жIов кхийтача санна латтар Iайши.

— Мегаргьяр из-м, — аьлар цо тIеххьара, — фу бе-башха я из.

— Мишта мегаргьяр, — корзагIъялар Касрат. — Лекъ, Iовдала гIаж!

Сихха хьавийхар даьвоша Хьадрис. Цо сихха ваха тайпан воккхагIвар хьавоалавир. Хьалха вийца Хьасан волча бахар уж. ЦIенда, акхар шоаш бена никъ дIабийцача, чIоагIа раьза воацаш хьайзар.

— Тамашийна нах да шо, — аьлар цо. — Селхан са юртахочун йоI йийхай оаш, тахан са наIарга даьхкад. Кхы из никъ бахьаш са коа ма дувлалаш.

ЧIоагIа сердаш дIабаха гIайттар хьаьший. Цу ханна уж болча цIагIа хьачуваьлар селханара Хьасан.

— Iовдала нах хиннад шо, — аьлар цо, бIаргаш а къоарзадаь, — керто уйла па йича когаша никъ кхихьаб, йоах. Из да-кх оаш леладер. Селхан вай яь гаргало йоапаш санна лархIа мегаргъя шоана. Аз дIахоадаю из.

Машина тIа а хайша цIабоагIаш, уж дешаш юха а юха а ший лергашна декаш санна хетар Хьадриса. Кхетадора цо ше лаьр эхь долаш хIама долга. ЦIаьхха дагадехар Къурейша йоI Сакинат езаш ва яхаш ший веший воIах Исроапалах наха дийцар. «Со сенна водар гаьнарча юрта малаш ба ца ховча наьха наIарга, лоалаха иштта дика гаргало хилча, яха уйла ессар цун дег чу. Хьасана яьхача бесса, Iовдала саг ва-кх со.

Кастта шоай юрта юхакхаьчар машин.

— Со къонах вац хьона сай веший воIа ховха нускал доацаш цIаводе-м, — нийкхар цунга цIаьхха. — Хьаллалла «Жигули» фунехк даьча улицагIа вахача Къурейша коа. ХIаьта хьо, МаIас, сайна хьалха варгва аьнна хет сона.

Сакината даьца зоахалол а даь москала боргIал а йиа, цIавийрзар Хьадрис.

Л. ЧАБАЕВ,
М. КАРТОЕВ.

КОМСИЙ ХИХ ДАЬККХА МОДЗ

Нагахьа санна шун модз даккха безам бале — из денокхарий эшац йоах Нахичеване. Укхаза, чхьагIар деча заводе бехмес яха комсий модз арахецалга карадерзадаьд.

Бехмес хьадоакх бекъача параца комсий хий дикъ а долийташ. Цун морзал 80 процентага дIакхоач. Комсий модз хьадара къайле гаьнарча даьшта а тIехьа йовзаш хиннай: дукха ха йоацаш археологашта республика цхьан города юххера бехмес чудола кхабаш корайир, хIаьта цу мезах массехк бIаьшаре лаьттагIа далларах кхера хиннабар. МайрагIбараш цунах чам баккха хьежар — из даа йиш йолаш дар. Медикаша деча тешалах бехмесах дукха дарбане свойстваш йоахк. Цунах бронхита, дийхка долча лазарашта дарба деш пайда эц.

Гаргача хана кхаччалца Нахичеванена гонахьа хьалкхееш йола комсаш дарегIа дола чхьагIар хьадара дIайохийтар. ХIанз уж комсаш керда йолча тайпара тикашка дIайохийт, е сокаш, кхыдола алкогольни доаца малараш, хIаьта, иштта модз, тайп-тайпара джемаш, изюм хьаю царех.

Н. ДОБРОВОЛЬСКАЯ.
(АПН).

Вай—интернационалисташ

СЕРНОВОДСКЕРА МЕХКАРИЙ

Тахан советски наьха уйлаш Афганистане шоай интернациональни декхар кхоачашдеш болча бIухошца я. Лерг дилла ладувгI вай Афганистанера боагIача хIара хоамага. ХIаьта цига эскаре гIулакх деш хиннараш бIаргабайча безаме тохалу вай дегаш. Хов: атта хиннадац царна, цхьабакъда, ка аьга тIехьашка баьннабац уж. Юха дек вай дегашка «Майрачун ка маьхала яйла, кхерачун удаш са далда!» яха дешаш.

Дувца лов сона Серноводски юртбоахама техникумера мехкараша Ахматханова Жарадатен Хабибулаева Маринаси дукха ха йоацаш бихьача наькъах. Афганистане човнаш хинначул тIехьагIа госпитале дарба дайташ болча Советски бIухошца вIашагIкхета, цар деташ ураоттаде баха хиннаб уж.

Наькъа кийчо е болабелар шийлача февральски дийнахьа. Цу хана вIалла дага а дацар мехкараштa мел дукха нах боагIаргба шоаш накъабаха, ловца баккха, шоашкара эггара дIайхагIдола дош ала. Мишта дагадехад шоана цига даха яхаш хеттар цхьаболчар.

Чоалхане дацар жоп: «Комсомольская правда» яхача газета тIара Жарайдатен Маринаси, цар хьехархочо З. В. Догоновас дийшар укх тайпара дешаш: «Хоам бе тхога, мала кийча я вай кагийча наха сихагIа берзаргболаш новкъостал де, цар дог ураоттаде. ХьатIакхоачаш латт 23-гIа февраль. ЧIоагIа ловра из цIей хьатIакхачале царца вIашагIкхетар чакхдаккха». Газет дешарашка кхайкарал даьраш Московски финансови института студенткаш бар.

Из Iодийшача мехкарий дегаш тохаделар. КIоаргга бийса яхьалца баьгIар ужи цар хьехархои дIахо де дезачун уйла еш. «Фу дар-хьогI совгIаташ кийчдича, посылка яхьийтача?» яха уйла ессар дег чу. Кхуврgдац, цIей гарга да. ТIаккха дусар цаI да — сихха наькъа кийчо яр.

Iурра шоашта хетачох цар хоам бир техникума директорга Камбуловген профсоюзни комитета председателага Л. Поповаген. Цар мехкарашта дагадехар къоабалдир, хьаллаьцар, совгIаташ эца новкъостал дир. Царна тIехьа бисанзар Серноводске баха нах а — эггара «дезагIдола» совгIат кийчдир бIухошта. Фу дар доацаш: Iажаш, бIараш, модз, мерза хIамаш, эггара бочагIдола дешаш.

Кастта машиннаькъа вокзале бар мехкарий, цар новкъостий, уж накъабаха баьхкараш. Йолаелар поезд. Цу чу а нийсбелар Жарайдатаси Маринаси хьош бола никъ бовзараш. «Дег тIара доагIа дIайха дешаш алалаш тхогара вай бIухошка-интернационалисташка, — йоахар цар, — эггара сийрдагIбола ловца баккхалаш!, цIей даькъала дувцалаш!» Моаршал дахьийтар салташка Рязанерча Iилманхочо Б. В. Сизова, Москверча студенткас Белинская Светланас, дуккхача кхычар.

Москве кхаьчача «Комсомольская правда» редакце бахар мехкарий. Цига дика тIаийцар уж.

— Письмой отдела сотрудницас Г. Алексеевас йоакхо йора тха. Цо аьлар тхога кастта вай бIухошка хьалхашка концерт дала йодаш лаьрхIа артистий группа я, — дувц Маринас. — Кастта автобус ера тхо дIадига, дукха ха ялале артисташта юкъе нийсделар тхо.

Госпитале безаме тIанйцар уж. Баркал йоахар бIухоша шоашта совгIаташи дIайха дешаши дайтачарна. Дукха дийцар цар шоай вахарах, афгански халкъах, цига хиннача хувцамех, советски салташи эпсараши шоай декхар дизза кхоачашдарах, цар денал гойтарах.

Мехкарий Серноводске цIакхаьчачул тIехьагIа, техникуме «Огонек» хилар. Цига мехкараша шоай нийсархой, хьехархой дуккхача хаттараштa жоп делар, ДIайха моаршал дайтад техникума дешархошка, станице бахача нахага бIухоша-интернационалисташа О. Якубова, А. Такрова, С. Семенюка, Л. Лизуна, Е. Борисова, кхычар. Цар адресагIа дуккха письмош дахад Нохч-ГIалгIай республикера, чIоагIлуш доагIа тайп - тайпарча къамех болча советски кагий наьхен мехкарийи интернациональни бувзамаш.

Л. ТЕРСКИЙ.

СУРТА ТIА: Ж. Ахматханова, М. Хабибулаева.
М. МАМЫШЕВА сурт.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

7 МАРТ

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 8.30. Машинкаца йийза хIамаш е Iомалуш йола курсаш. 8.40. Гитаристий берий кружок. 10.00. Теникий театр. 14.00. Барзкъаш даха а тега а Iомалуш йола курсаш. 14.00. Массовикий - затейникий кружок. 15.00. Нохчий мотт Iомабеш йола курсаш. 16.00. Халкъа драматически театр. 16.00. Ритмически гимнастика. 18.00. Балетни студи. 19.00. «ВIашагIкхетар» яха дискотека. 19.00. «Хьамсарча кхалнаха» яха заключительни концерт.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа культура Дворец. 10.00. Цеховой художественни самодеятельноста хьажар. 11.00. Авиамоделистий кружок. 11.00. Барзкъаш даха а тега а Iомалуш йола курсаш. 15.00. Трезвоста клуб. «Дицценна иллеши романсаши». 15.00. «Сакъердамеча талгIен тIа» яха тематически сайре. 18.00. «УнахцIено» яха клуб. 18.00. Кагирхой салаIара сайре.

С. М. Кирова цIерагIа культура ЦIа. 17.00. Кагирхой салаIара сайре.

Химикий культура Дворец. 9.00. «Химик» яха спортклуб. 10.00. Художественни хьисапе йийза хIамаш е Iомавалар. 11.00. Волейболах дола ловзар. 16.00. Бокса спортивни секци. 17.00. «Кхалнах, даькъала хилда шун цIей!» яха концерт. 18.00. Академически хор. 18.00. «СелаIад» яха халкъа халхара коллектив. 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

Просвещене болхлой ЦIа. 11.00. «Ер са мама я» яхача берий суртий выставка. 12.00. «Кулгалговзанхо» яха объединени. Тема: «Кхалсаг цIагIа а хоза хила еза». 18.00. Кагирхой салаIара сайре.

«Красный молот» завода культура ЦIа. 9.00. Бальни халхарий берий кружоко хьех. 12.00. «Советски мехка кхалнах» яха тематически сайре. 14.00. Iарбий мотт Iомабеш да тхо. 17.00. Iалам дезарий клуб. 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

Пролетбата цIерагIа культура ЦIа. 12.00. Духовой оркестра концерт. 14.00. «Теремок» яха киноклуб. «Сакъердаме тамашийна хIамаш». 18.00. «Машар бахьан къовсам лоаттабу кхалнаха» яха лекци. 19.00. Дунен халкъашта юкъерча кхалнаьха Ден хетадаь концерт.

«Оргтехника» объединене культура ЦIа. 14.00. «Тайп-тайпара йола мамаш эшаш а лоархIаме а я» яха утренник. 18.00. «Къахьегама кхалсаг, сийле хийла хьа!» яха тематически сайре-огонек.

М. Горьке цIерагIа клуб. 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

КИМа цIерагIа клуб. 16.00. «УнахцIено» яха клуб. 17.00. Кхалнаьха Ден хетадаь художественни самодеятельноста концерт. 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

8 МАРТ

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 8.30. Машинкаца йийза хIамаш е Iомавеш йола курсаш. 8.30. «Росинка» яха халхара ансамбль. 9.00. Балетни студи. 9.00. Брейк-данс. 10.00. Радиотехнически кружок. 10.00. Джаза студи. 10.00. «Улыбка» яха халхара халкъа ансамбль. 11.00. «Фаьлгийн приключенийн дунен тIа» яха киноклуб. 12.00. Бальнийн дискохалхарийн школа. 13.00. Оперни студи. 13.00. «Меридиан» яха халхара халкъа ансамбль. 14.00. Барзкъаш даха а тега а Iомалуш йола курсаш. 19.00. «ВIашагIкхетар» яха дискотека.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа культура Дворец. 9.00. Авиомоделистий кружок. 15.00. «МоллагIйола мама лоархIаме я» яха киноутренник. 17.00. 8-ча Марта хетадаь художественни самодеятельноста концерт. 18.00. Кагирхой салаIара сайре.

С. М. Кирова цIерагIа культура ЦIа. 13.00. Болх беш я «Мультик» яха киноклуб. 15.00. 8-ча Мартана хетаяь «Живарий, мехкарий!» яха КВН.

Химикий культура Дворец. 9.00. «КIай ладья» яха шахматни клуб. 10.30. «Нийсархо» яха салоIача ден клуб. «Тайп - тайпара йола мамаш эшаш а лоархIаме а я» яха утренник. 17.00. «Къонал» яха любительски объединени. «Хьамсара цIей даькъала хилда шун, кхалнах!» яха концерт. 18.00. «Советски кхалнах» яха тематически кинохьокхар. 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

«ДАГРЫБПРОМ» ПРОИЗВОДСТВЕННИ ОБЪЕДИНЕНЕ ФЛОТА ЧКЪАЬРИЙ ЛУВЦАЧЕИ ТРАНСПОРТНИИ КЕМАЩ ТIА БОЛХ БЕ ХЬЕХ

судоводителаш, кемай механикаш (1, 2, 3 разрядаш), кемай электромеханикаш, рефмеханикаш, механикаш-наладчикаш, радиостанцей начальникаш (йоаггIаш йола лакхерен юкъерен образовани яраш), кемай механикаш (400 э. л. с.), котельне машинисташ, чкъаьркъхьоара установкай машинисташ, электрикаш, рефмотористаш, мотористаш (йоаггIаш йола курсаш а яьха свидетельстваш дараш), квалифицированни повараш (маIа нахи кхалнахи), матросаш - камбузникаш (кхалнах), матросаш.

Балха дIаэц 18 шерал кIезигагIа ха йоацараш. Объединене поликлиникерча медкомиссе чакхбоал плавсостава болхлой.

Балха дIанйцараштa спецбарзкъаш лу, дийнахьа кхозза мах боацаш даа хIама тел. ваха моттиг лу, кемаш тIа прописка ю (дезал боацаш).

Квартира лу аргIа хьатIакхачарга хьежжа городе Махачкале.

Морякашта салаIара санаторий - профилакторий, «Маяк» яха салаIара зона я Каспийски форда йисте, моряка межрейсови ЦIа да города юккъе.

Чкъаьрий лувцара моттиг Каспийски форд ба, лувцаш дараш килька да. ХIара рейс 20—30 денгара шин беттага кхаччалца. Алапи сдельно - премиальни да, мугIарерча болхлоша юкъера лаьрхIача 180—200 сом эц бетта, командирски составо — 250—300 сом. Кемаш тIа цхьан шера болх баьраш, нагахьа санна цар безам хуле, объединене бохийт СССР чкъаьрий боахама Министерства дешара заведенешка, Астраханскии Махачкалинский дешара курсовой комбинаташка.

Объединене кемаш тIа балха ваха безам болчо хьаийта еза автобиографи, диплома е свидетельства копи, къахьегама книжка тIара выписка, тIеххьара болх баьчара характеристика.

ДIахора бакъдараш ховргда укх адресах:

1. 367025, г. Махачкала, 26, Бакински комиссарий улица, 1, ок «Дагрыбпром», т-наш; 92-4-74, 92-4-55.

2. г. Махачкала, Левиневски ул, 8.

Нах балха оттабара йола г. Махачкалера бюро.

ХЬАМСАРА ЭЦАРХОЙ!

«Автовеломототовары» яхача тика чу (ул. Ашхабадски, 16) яьхкай мотоциклаш: «Днепр-11» (мах 4650 сом), «Днепр-16» (мах — 2667 сом), коляска йола «Юпитер-4» (мах 1177 сом), коляска йоаца «ИЖ-Юпитер-5» (мах 940 сом), «Урал» яхача мотоциклий оагIонцара прицепаш (мах 420 сом), велосипедаш: дорожни, кхелатарий, вIашкаехкараш, царца цхьана «КАМА» яха вIашкаехка универсальни велосипед.

«Промтовары»
объединени.

ФЕГАРЧА ТРАНСПОРТАХ ПАЙДА ЭЦА!

Грозный аэропортера дIаухача массе а самолетий рейсашка мукъа моттигаш я Грозненски аэропорте.

Самолет дIаяхале 1—15 ди хьалха билеташ эца йиш я Аэрофлота агентстве (ул. Полежаева, 9/32), цун филиалашкен укх адресех:

аэропорт — № 108 йола автобус,
г. Назрань — автостанци,
г. Малгобек — автостанци,
г. Гудермес — предварительни кассаш,
ст. Орджоникидзевская — гостиница,
ст. Наурская — аэропорт,
Шаьла юрт — Ленина улица,
ст. Шелковская — центральни майда,
Надтеречное,
Урус-Мартан — юрта Совета цIа,
Ведено — автостанци,
Ачхой-Мартан — Х. Нурадилова улица.

Укхаза шун авиабилеташ эца йиш я дIа а юха а, пересадка йолаш билеташ эцара бронь яла.

Авиабилеташ эцара заказаш дIанйду номер 2-24-52 йолча телефонах. Заказаш дIанйдара ха я Iуйрийна 9 сахьат даьлча денз сайрийна 18 сахьат даллалца, хIаьта перерыв я 13—14 сахьат, выходной денош — шоаттен кIирандии.

Самолеташ леларах дола бокъдараш шун ха йиш я аэрофлота агентства справочни бюро номер 2-75-46 йолча телефонах, аэропорта справочни бюро — 2-36-03.

Оаха дех шо самолетаца никъ бе!

ТЕЛЕВИДЕНИ

7 МАРТ

I ПРОГРАММА

7.00 — Iуйранара зарядка. Мультфильм. Музыка.
7.30 — «Ха».
8.05 — «ХIана, сендухьа». Бераштa йола передача.
8.35 — Дунен халкъашта юкъерча денна 8 Марта. Телевизионни документальни фильмай премьера: «Встречи на долгом пути», «Без вас и песня не поется».
9.50 — «Зизаш». Киноэтюд.
9.55 — «Березки» яха хороводаш. «Березка» яхача Паччахьалкхен хореографически ансамбла концерт.
10.30 — Яйга атлетика. Дунен чемпионат. США-ра передача.
11.00 — «Дай-ноаной ди — шоатта».
12.30 — «Испания — навсегда». Телевизионни документальни фильма премьера.
13.25 — «Атомни доацача дунен тIехьа». Форума итогех.
13.55 — «Ишь ты, масленица». Мультипликационни фильма премьера.
14.00 — «ДоттагIле». Телевизионни журнал.
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Массанена а хIаранена а».
15.35 — «Цирк массанена а деза». Свердловскера передача.
16.10 — «Гушдар — теша хала дар».
17.15 — Москверен Ленинградерен баянистийн аккордеонистийн концерт.
18.25 — ЦТ. экрана тIа духхьашха. «Анна Павловна». Художественни фильм. 1-гIа сери.
19.40 — «Кердадараш».
19.45 — «Анна Павловна». Художественни фильм. 2-гIа сери.
21.00 — «Ха».
23.25 — «Кердадараш».
21.40 — «ШерагIа го».
23.30 — «Шо тхоца вIашагIдеттаденнад».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.20 «Смеричка» яхача ансамбла выступлени.
8.30 — «Ритмически гимнастика».
9.00 — «Iуйранара почта». Музыкальни программа.
9.30 — «Кармелюк». Телевизионни художественни фильм. 4-гIа сери.
10.45 — «УнахцIено».
11.30 — «Бегашта а бокъонца а». Сатирически передача.
12.00 — «Пхи сайре». Субтитрашца художественни фильм.
13.45 — «Нохч - ГIалгIайчен кIира».
13.55 — ЦIейца даькъала дувц шо, хьамсара кхалнах! (нохчий меттала).
14.25 — «Лоаман кхалсаг» яха телевизионни клуб (гIалгIай меттала).
14.55 — Шун каьхатех. Концерт (гIалгIай меттала).
15.25 — В. Дозорцев. «Последний посетитель». Лермонтова цIерагIча эрсий республикански драматически театра фильм-спектакль.
17.45 — «Диалог».

СПОРТИВНИ ПРОГРАММА

18.25 — Баскетбол. СССР чемпионат. МаIанах. «Жальгирис» — ЦСКА Каунасера передача. Конькобежни спорт. СССР чемпионат. Ленинградера передача. Дерригдунен Iан студенчески ловзараш. Итогови передача. Перерыв йолча хана (20.00) — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
21.00 — «Ха».
21.40 — Ф. Зуппе — «Галатея». Московски оперетта театра спектакла премьера.
23.10 — «Кердадараш».

ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА КХАЛНАЬХА ДИ

8 МАРТ

I ПРОГРАММА

7.00 — Iуйранара зарядка. Мультфильм. Музыка.
7.30 — «Ха».
8.00 — «Марша йоагIийла сюрприз».
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.15 — «Спортлото» тираж.
9.30 — «Будильник».
10.00 — «Аз гIулакх ду Советски Союза!».
11.00 — «Iуйранара почта». Музыкальни программа.
11.30 — Никъберий клуб.
12.30 — «Музыкальни киоск».
13.00 — «Юртара сахьат».
14.00 — «УнахцIено».
14.45 — Яйга атлетика. Дунен чемпионат. США-ра передача.
15.45 — «Вай цIа».
16.30 — «Фаьлг болча хьоашалгIа». «Золушкайна кхо бIар». Художественни фильм.
17.55 — (Спортивни разминка).
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — «Советская женщина» яхача журнала призах синхронни некдар. «Олимпийский» яхача спортивни комплексера передача.
19.20 — «Ядданза каьхат». Мультипликационни фильма премьера.
19.30 — «Мой нежно любимый детектив». Телевизионни художественни фильма премьера.
21.00 — «Ха».
21.40 — Кхалнаьха цIейна хетадаь концерт.
23.40 — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

8.00 — «Зарядка е дIаотта».
8.20 — «Вай Александра Владимировна». Телевизионни документальни фильм.
8.40 — «Тхо лоаллаха даьхад». Художественни фильм.
9.55 — Реклама.
11.00 — «Эрсий къамаьл».
10.30 — Свердловски студе телевидене программа.
11.30 — «Певучая Россия». Телевизионни художественни фильм. 1, 2-гIа сереш.
13.50 — Бальни халхараш кхоачашдерий Ерригсоюзни конкурса доакъашхой хьокхара выступленеш.
14.50 — «Са заманхой». Телевизионни документальни фильм.
15.50 — Боккхийчарна мультипликационни фильмаш: «Густав и подкидыш», «Соната для двух телефонов», «Семейный марафон», «Дарить цветы».
16.20 — «Акробатка Тамара Лязгина». Фильм-концерт.
16.45 — Музыкальни мозаика.
17.20 — Спортивни программа. Конькобежни спорт. СССР чемпионат. Ленинградера передача. Лыжни фристайл. СССР чемпионат. Сигулдера передача. США хиннача советски теннисистий выступленей итогаш.
18.40 — «Мама», «Борзи Iасалги». Мультипликационни фильмаш.
19.00 — «Дийна Iалам».
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.15 — Дунен музыкальни культура ганзера. И. Стравинский — «Петрушка». Кхоачашъю СССР халкъа артисткас В. Дударовас кулгалдеча московски Паччахьалкхен симфонически оркестро.
20.50 — «Инзер яхача хи тIа». Телевизионни документальни фильм.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Плющихе ягIа кхо миха». Художественни фильм.

9 МАРТ

I ПРОГРАММА

7.00 — Iуйранара зарядка. Мультфильм. Музыка.
7.30 — «Ха».
8.05 — Цирк массанена а деза.
8.40 — С. Михалкова турпалаш экрана тIа. «Новые похождения Кота в сапогах».
10.05 — «Кердадараш».
16.00, 17.40, 19.20 — «Кердадараш».
16.10 — «Эрсий къамаьл».
16.40 — «Феликс Дзержинский». «Уж хьалха хиннаб» яхача циклацара документальни фильм.
17.00 — Ейга атлетика. Дунен чемпионат. США-ра передача.
17.45 — «Гiшлонхо». «Совето ишта лаьрхIад...».
18.35 — «Тахан дунен тIа».
18.45 — «Илли-87».
19.25 — «ЦIа». Ленинградски Паччахьалкхен ЗIамигача драматически театра фильма-спектакла премьера.
21.00 — «Ха».
21.40 — «ЦIа» яхача фильма-спектакла дIахододар.
22.45 — «Тахан дунен тIа».
23.00 — Бокс. Дунен халкъашта юкъера вIашагIкхетар. США сборни — СССР сборни. США-ра передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — «Взлетная полоса». Документальни фильм.
8.35, 9.35 — Iалам Iомадар. 3-гIа класс. Кавказа Iалам.
8.55 — Асеев Николая поэзи.
9.55 — Iилма - довзийтара фильм.
10.05 — СПТУ дешархошта. Информатикан вычислительни техникан лардаш.
10.35, 11.50 — М. А. Шолохов. «Поднятая целина». 10-гIа класс.
11.05 — Юртбоахама знаней университет.
12.20 — Хьехархочун экран. Истори. 8-гIа класс.
12.50 — Хьехархочун — музыка урок. 5-гIа класс. 2-гIа передача.
13.45 — «Кердадараш».
16.50 — «Бывший Семеновский плац». Телефилм.
17.10 — Сийлахь Октябри вай мохки (нохчий меттала).
17.20 — Документальни фильм.
17.35 — С. М. Киров (гIалгIай меттала).
17.45 — «Харжар». Фильм.
17.55 — «Спортивни вахар» (нохчий меттала).
18.25 — Документальни фильм.
18.40 — «Нохч - ГIалгIайчен ди».
19.00 — Футбол. СССР чемпионат. «Нефтчи» — «Торпедо» (Москва). 2-гIа тайм. Бакура трансляци.
19.50 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.00 — ШоллагIа Ерригсоюзни... «Айданай» яхача фольклорни ансамбла концерт.
21.00 — «Ха».
21.40 — Фестивалаш. Конкурсаш. Концерташ.
23.30 — «Кердадараш».

РАДИО

7 МАРТ

6.40 — Керда хоамаш.
6.55 — Хоамаш.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Передачай программа.
8.35 — Юртара вахар (нохчий меттала).
10.15 — «Обществои закони» (нохчий меттала).
10.35 — Реклама.
11.00 — «Къонал».
11.30 — «Кхалсагах дола дош».
12.40 — «Сатирически микрофон» (нохчий меттала).
13.00 — «Бригадни подряд балха тIа» (гIалгIай меттала).
15.15 — «Сихдара наькъаш».
18.00 — «Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

УКВ

19.00 — А. Мальсагова сакъердаме дувцараш.
19.19 — Къонача иллиналархой концерт.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный. Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-80-12, 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84, 2-90-66; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-80-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-66, 2-47-84; культура — 2-64-75, 2-75-78; писем — 2-85-04; машинописное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ02107. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1001.